

Universiteit Utrecht

Bist du fertig?

Metacommunicatie in probleemoplossende
lingua receptiva-conversaties

Bachelorscriptie Communicatiestudies

Stefanie Klok | 3230112

Begeleider: Gerda Blees

Tweede beoordelaar: Jan ten Thije

24 juni 2014

Samenvatting

In deze pilotstudie is getracht meer inzicht te verkrijgen in het gebruik van metacommunicatie in probleemoplossende gesprekken gevoerd in Nederlands-Duits *lingua receptiva*. Gezien het verkennende karakter van een pilotstudie is de volgende hoofdvraag gesteld: *Welke factoren dragen bij aan het gebruik van meta-communicative devices (MCD's) in probleemoplossende gesprekken gevoerd in Nederlands-Duitse Lingua Receptiva?* Aan de hand van vier deelvragen is gekeken naar een aantal factoren dat mogelijk invloed uitoefent op het gebruik van MCD's; het gebruik van cognaten/ niet-cognaten, het aantal gevoerde gesprekken en taalvaardigheid.

Er is een experiment opgezet waarin gespreksdeelnemers een probleemoplossende taak moesten uitvoeren. De taak betrof een *card sequence task* waarin gesprekken werden gevoerd betreft het oplossen van puzzels bestaande uit negen kaarten met afbeeldingen erop. Deze kaarten dienden op een voorgeschreven volgorde gelegd te worden met als gewenste uitkomst dat de volgorde van beide gesprekspartners dezelfde was. In totaal werden er tussen handlanger en proefpersoon 16 gesprekken gevoerd over vier verschillende kaartensets waarvan 4 gesprekken per set. In de puzzels was een manipulatie aanwezig betreft cognaat- en niet-cognaatwoorden.

Uit de data-analyse zijn enkele verwachte resultaten bevestigd. Zo vond er meer metacommunicatie plaats bij het gebruik van de niet-cognaatwoorden dan bij de cognaatwoorden, wat aansluit bij de theorie van het *cognate facilitation effect*. Daarnaast leverde het aantal gesprekken dat werd gevoerd per kaartenset een waarneembaar verschil op in het gebruik van de MCD's die betrekking hebben op de cognaat/ niet-cognaat manipulatie. Verder werd verwacht dat naarmate het totaal aantal gevoerde gesprekken toenam er een algemene afname plaats zou vinden in het gebruik van MCD's. Dit kon aan de hand van het huidige experiment echter niet worden bevestigd. Tot slot kon er ook geen waardevol resultaat gedetecteerd worden betreft de relatie tussen taalvaardigheidsniveau en metacommunicatie. Het is aannemelijk dat de kleinschalige steekproef en het gemiddeld hoge taalvaardigheidsniveau hier een beperking in hebben gevormd.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	p.6
2. Theoretisch kader	p.7
2.1 Meertaligheid	p.7
2.2 Lingua Receptiva	p.7
2.3 LaRa Nederlands-Duits	p.7
2.4 Cognaten	p.8
2.5 Alignment	p.8
2.6 Alignment in LaRa	p.9
2.7 Meta-communicative devices	p.9
3. Onderzoeksvragen & Hypotheses	p.11
4. Methode	p.14
4.1 Participanten	p.14
4.2 Materiaal	p.14
4.2.1 <i>Vragenlijst</i>	<i>p.14</i>
4.2.2 <i>Cloze-test</i>	<i>p.14</i>
4.2.3 <i>Instructies</i>	<i>p.15</i>
4.2.4 <i>Kaarten</i>	<i>p.15</i>
4.2.4.1 <i>Targetkaarten</i>	<i>p.16</i>
4.2.5 <i>Kaartensets</i>	<i>p.16</i>
4.2.6 <i>Video- & geluidsopnamen</i>	<i>p.17</i>
4.3 Procedure	p.17
4.3.1 <i>Experiment</i>	<i>p.17</i>
4.3.2 <i>Vragenlijst & C-test</i>	<i>p.18</i>
4.4 Analysemodel	p.18
4.4.1 <i>MCD1</i>	<i>p.18</i>
4.4.2 <i>MCD2</i>	<i>p.19</i>
4.4.3 <i>MCD3</i>	<i>p.20</i>
4.4.4 <i>MCD4</i>	<i>p.21</i>
5. Resultaten	p.23
5.1 MCD5	p.23
5.2 Totaal MCD's	p.25
5.3 Cognaten & Niet-cognaten	p.25
5.4 Aantal gesprekken	p.26
5.5 Taalvaardigheid	p.28

6. Conclusie	p.30
7. Discussie	p.32
Literatuur	p.34
Bijlagen	p.36
Bijlage 1: Vragenlijst	p.36
Bijlage 2: C-tests	p.42
Bijlage 3: Instructies	p.45
Bijlage 4: Afbeeldingen	p.49
Bijlage 5: Overzicht volgordes	p.57
Overzicht overige bijlagen (USB & Google Drive)	p.61

2

1. Inleiding

De mondialisering waar iedere wereldburger tegenwoordig mee te maken heeft vraagt om een soepel verloop van interculturele communicatie. Door de voortvarende ontwikkeling in vervoersmogelijkheden en telecommunicatie is er een vervaging van landsgrenzen gaande en komen culturen en daarbij ook talen steeds vaker en langduriger met elkaar in contact. De meest gebruikte strategie in meertalige ontmoetingen is communicatie in een lingua franca, zoals het Engels. Een wereldtaal als Engels kan een geschikte meertalige communicatievorm zijn, echter is er ook een andere wijze van communiceren die voordelen biedt ten opzichte van communicatie in een lingua franca.

Het gaat hier om receptieve meertaligheid. Dit houdt communicatie in in *lingua receptiva* (LaRa); een term geïntroduceerd door Rehbein, ten Thije en Verschik (2012). Het communiceren in LaRa is een vorm van meertalige communicatie waarin sprekers met een verschillende talige en culturele achtergrond met elkaar communiceren, maar beiden in hun eigen taal. Zo kunnen zij zich uiten in hun moedertaal en elkaar toch verstaan op basis van hun receptieve taalvaardigheid in de taal van de ander. Jan ten Thije (2010) introduceerde dit fenomeen in 2010 onder de noemer *luistertaal*. Met deze term maakt hij het receptieve aspect expliciet. De hoorder 'luistert' naar de taal van zijn gesprekspartner; "ik spreek Nederlands, ik luister Duits" (www.luistertaal.nl).

Er zijn verschillende voordelen van LaRa ten opzichte van communicatie in een lingua franca. Eén daarvan is dat het verstaan van een vreemde taal over het algemeen gemakkelijker is dan het spreken van de taal (Ringbom, 2007). Een ander feit is dat een spreker zijn gedachten het best kan uiten in zijn moedertaal. Gezien lingua receptiva een jong onderzoeksobject betreft en de voordelen van deze communicatievorm veelbelovend zijn, is er in het huidige onderzoek voor gekozen een pilotstudie op te zetten om het functioneren van LaRa verder te observeren.

In dit onderzoek ligt het accent op de metacommunicatie die plaatsvindt in probleemoplossende LaRa-gesprekken tussen Nederlanders en Duitsers. In een dergelijke situatie houdt metacommunicatie in dat gesprekspartners met elkaar communiceren over hoe er gecommuniceerd dient te worden teneinde een gemeenschappelijk doel te bereiken.

De theoretische onderbouwing voor het huidige onderzoek is uiteengezet in hoofdstuk 2. Hierop volgt in hoofdstuk 3 de bespreking van de onderzoeksvragen en hypothesen. De gebruikte methode wordt belicht in hoofdstuk 4 en hoofdstuk 5 toont de gevonden resultaten die vervolgens uitmonden in de conclusie (hfdst 6). Tot slot wordt er in de discussie (hfdst. 7) kritisch teruggekeken op het verrichte onderzoek.

2. Theoretisch kader

2.1 Meertaligheid

Volgens Zeevaert (2007) zijn er drie voornaamste methoden die door gespreksdeelnemers in meertalige communicatie worden ingezet. Bij de eerste methode switcht een spreker naar de taal van zijn partner. De spreker communiceert dan in een L2 waar zijn partner zijn L1 kan blijven spreken. Een tweede strategie is de keus voor communicatie in een lingua franca. Hierbij kiezen beide sprekers voor een derde taal die zij beheersen als L2; bijvoorbeeld het Engels. De derde methode die kan worden ingezet om taalbarrières te overbruggen is communicatie in *Lingua Receptiva*; een term geïntroduceerd door Rehbein, ten Thije en Verschik (2012).

2.2 Lingua Receptiva

Lingua Receptiva (LaRa) is de naam van een meertalige communicatievorm waarbij een gespreksdeelnemer in zijn moedertaal communiceert met een partner die op zijn beurt in zijn moedertaal spreekt; beide sprekers communiceren in hun L1. Zij begrijpen elkaar op basis van de 'passieve' kennis van de taal van hun gesprekspartner (Rehbein, ten Thije & Verschik, 2012). De receptieve taalvaardigheid (lezen en luisteren) is dermate groot dat men niet over hoeft te schakelen op een lingua franca. Rehbein et al. definiëren LaRa als volgt: "*Lingua receptiva* is the ensemble of those *linguistic, mental, interactional* as well as *intercultural competencies* which are *creatively* activated when interlocutors listen to linguistic actions in their 'passive' language or variety. The essential point is that speakers apply additional competencies in order to monitor the way in which hearers activate their 'passive knowledge' and thus attempt to control the ongoing process of understanding." (2012, p. 249).

Het grote voordeel van communicatie in LaRa is dat sprekers zich kunnen uiten in de taal die zij het best beheersen; hun moedertaal. LaRa geeft hen de mogelijkheid in hun L1 te communiceren waarmee de inspanning voor productie in een L2 wordt gereduceerd (Blees, Mak & ten Thije, 2013). Wanneer beide gesprekspartners over voldoende passieve kennis van de andere taal beschikken is wederzijds begrip mogelijk zonder de actieve taalvaardigheid te beheersen (Beerkens & ten Thije, 2011). Daarnaast is het verstaan van een tweede taal over het algemeen ook eenvoudiger dan het spreken van de taal (Ringbom, 2007).

2.3 LaRa Nederlands-Duits

Beerkens (2010) heeft onderzoek gedaan naar LaRa in institutionele settingen in de Nederlands-Duitse grensregio. Zij observeerde dat de communicatievorm succesvol werd toegepast en tot wederzijds begrip leidde in vergaderingen. Uit de tien casestudies die zij selecteerde voor analyse

was 90,5% van alle uitingen native, wat aangeeft dat LaRa veelvuldig gebruikt werd in de Nederlands-Duitse gesprekssituaties. Volgens Möller (2007) zijn Nederlands en Duits tot op zekere hoogte wederzijds verstaanbare talen. Hij suggereert dat het aantal cognaten invloed heeft op wederzijds begrip in twee talen. Möllers' onderzoek laat zien dat 22% van de 2490 cognaten identiek zijn in het Nederlands en Duits (2007, p. 291). Hieruit concludeert hij dat de meerderheid van het Nederlands vocabulaire toegankelijk is voor Duitse lezers, mits zij bekend zijn met een aantal klankovereenkomsten.

2.4 Cognaten

Cognaten zijn woorden die dezelfde betekenis delen in twee talen en daarbij identiek of vergelijkbaar zijn in vorm (Lemhöfer, Dijkstra & Michel, 2004). Schepens, Dijkstra en Grootjen (2012) geven het Nederlands-Engelse woordpaar *sigaret-cigarette* als voorbeeld van een in vorm vergelijkbaar cognaat en het woord *president* als voorbeeld van een identiek cognaat. Met behulp van cognaten is er veel psycho-linguïstisch onderzoek gedaan naar taalverwerking bij tweetaligen. Uit meerdere studies is gebleken dat er op cognaten sneller gereageerd wordt dan op woorden die slechts in één taal voorkomen. Vanwege de overlap in vorm en betekenis is de verwerking van cognaten sneller en nauwkeuriger dan van niet-cognaten. Dit consistent gevonden resultaat staat bekend als het *cognate facilitation effect* (Schepens et al., 2012). Dit effect ontstaat door de dubbele activatie van representaties in twee talen (Bultena, Dijkstra & van Hell, 2013). Lemhöfer et al. (2004) noemen onderzoek van onder andere de Groot, Dannenburg en van Hell (1994) die vaststelden dat cognaten sneller worden vertaald, daarnaast gemakkelijker zijn te leren (de Groot & Keijzer, 2000) en eerder gebruikt worden bij het benoemen van woorden (de Groot Borgwaldt, Bos & van den Eijnden, 2002) en afbeeldingen (Costa, Caramazza & Sebastian Galles, 2000). Uit verschillende studies blijkt dus dat de verwerking van cognaten in meerdere opzichten verschilt van niet-cognaten waarbij de cognaten in het voordeel zijn (Lemhöfer et al., 2004).

2.5 Alignment

Met het gebruik van cognaten kunnen gesprekspartners gemakkelijker tot *linguistic alignment* komen (Blees, Mak & ten Thije, 2013). Volgens de *interactive alignment theory* van Pickering en Garrod (2004) dient het situatiemodel, de mentale representatie van de situatie, van beide gesprekspartners met elkaar overeenkomen teneinde wederzijds begrip te bereiken. Zij stellen dat het herhalen van elkaars taalgebruik (woorden, zinnen, syntax) de processen van productie en receptie in dialoog versimpelt. Gezien in LaRa-conversaties twee verschillende talen worden gesproken is letterlijke overname van elkaars taalkeuze niet mogelijk; alignment zou zodoende meer inspanning vereisen (Blees et al., 2013).

2.6 Alignment in LaRa

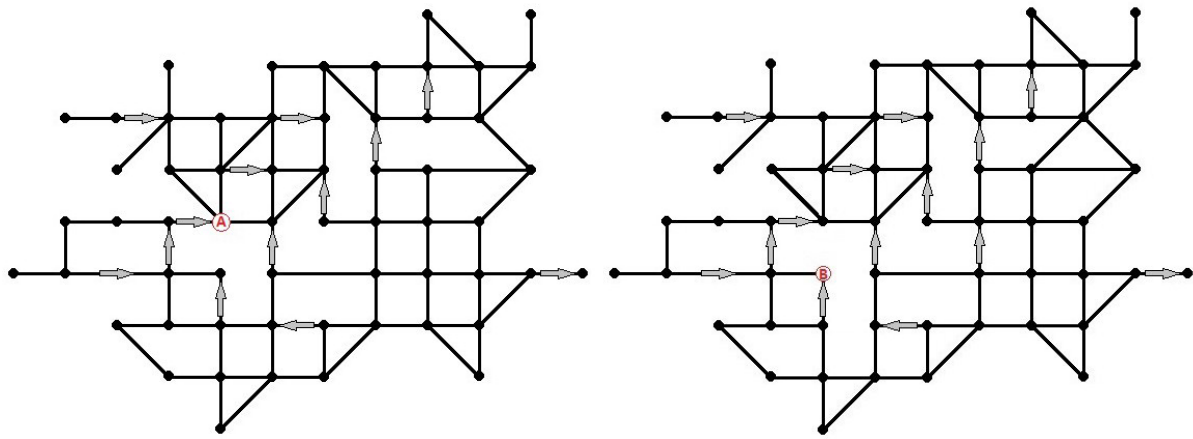
Pickering en Garrod (2004) veronderstellen dat in eentalige communicatie alignment onbewust en daarmee automatisch plaatsvindt. Zij stellen dat alignment bereikt is wanneer de gesprekspartners tot wederzijds begrip zijn gekomen wat betreft de relevante aspecten van de werkelijkheid. Costa, Pickering en Sorace (2008) bestuderen het proces van alignment in L2-communicatie. Zij menen dat sprekers in lingua franca-gesprekken bewuster bezig zijn met het overbrengen van de boodschap dan wanneer zij in hun moedertaal communiceren. Ook in LaRa-conversaties observeerden Bahtina, ten Thije en Wijnen (2013) dat linguistic alignment door gesprekspartners interactief gecreëerd moest worden. Bahtina (2013a) spreekt zodoende over *automatic* en *non-automatic alignment*.

Automatische alignment wordt gezien als een priming mechanisme dat het communicatief proces regelt. Alignment is in dat geval het resultaat van wederzijds begrip. Bahtina (2013a) stelt dat alignment niet alleen het resultaat kan zijn maar ook als mechanisme kan functioneren om wederzijds begrip te creëren. Alignment wordt dan bewust bewerkstelligd en is volgens Bahtina zodoende een proces dat niet automatisch verloopt. In het geval van niet-automatische alignment gebruiken gesprekspartners metacommunicatie om gezamenlijk wederzijds begrip te creëren. De mechanismen die ingezet worden om dit doel te bereiken noemt Bahtina (2013) *meta-communicative devices*.

2.7 Meta-communicative devices

Er is sprake van metacommunicatie wanneer gesprekspartners communiceren over de wijze waarop er in een situatie gecommuniceerd dient te worden. Bahtina (2013) heeft onderzoek gedaan naar meta-communicatie in Ests-Russische LaRa-gesprekken. Haar Skype-experiment betrof het oplossen van een *maze task* (Garrod & Anderson, 1987); een doolhof waarin locaties zijn aangegeven die gesprekspartners gezamenlijk moeten zien te vinden. Elke proefpersoon beschikte over een computerscherm waarop het doolhof stond afgebeeld met daarin zijn/ haar specifieke locatie aangegeven (zie figuur 1). In duo's kregen zij de rol van gids en volger toegewezen en werden geïnstrueerd eerst de locatie van de volger te ontdekken (A) en vervolgens de weg naar locatie B (gids) te vinden.

Figuur 1: Links doolhof van volger, rechts doolhof van gids (Bahtina, 2013a, p. 12)

Eén van de door Bahtina (2013) bestudeerde afhankelijke variabelen betrof het gebruik van meta-communicative devices (MCD's). Deze MCD's worden ingezet om tot alignment te komen en het vinden van common ground te bewerkstelligen. Naar aanleiding van haar onderzoek onderscheid Bahtina (2013b, p. 47) vier verschillende MCD's:

MCD1:

'Aims at ensuring common understanding in terms of action constellation and the presumed set of actions that are to be taken in order to reach a common social goal ("What we should do is X")'

MCD2:

'Is aimed at securing the common conceptual orientation system in the time and space given ("When you read this map, you should move from left to right")'

MCD3:

'Creates understanding of linguistic realisations within ongoing discourse ("What does this word mean?" or "That is called ukc and it means X")'

MCD4:

'A multipurpose mechanism of checking("You said X?")'

Bahtina (2013a, p. 9) ziet MCD's als *'explicit processes of reaching congruent understanding'*; sprekers gebruiken MCD's om interactief wederzijds begrip te creëren teneinde de communicatie succesvol te laten verlopen.

3. Onderzoeksvragen & Hypotheses

In navolging van Bahtina (2013) is er in dit onderzoek gekeken naar het gebruik van MCD's in LaRa-conversaties. Waar Bahtina koos voor de talen Ests en Russisch die typologisch niet verwant zijn, gaat het in het huidige onderzoek om twee talen die wel typologisch verwant zijn; Nederlands en Duits. Gezien het gebruik van MCD's in beperkte mate onderzocht is, is er voor gekozen dit fenomeen verder te bestuderen. Zodoende betreft het huidige onderzoek een pilotstudie dat tot doel heeft meer inzicht te verkrijgen betreft het gebruik van MCD's. De onderzoeksvraag luidt daarom als volgt:

Welke factoren dragen bij aan het gebruik van meta-communicative devices (MCD's) in probleemoplossende gesprekken gevoerd in Nederlands-Duitse Lingua Receptiva?

Er is een experiment opgezet waarin gespreksdeelnemers een probleemoplossende taak moesten uitvoeren. Dit keer een taak anders van aard dan de eerdergenoemde *maze task* naar ontwerp van Garrod en Anderson (1987). Het experiment bestaat uit een probleemoplossende taak waarin gesprekken worden gevoerd betreft het oplossen van puzzels bestaande uit negen kaarten met afbeeldingen erop. Deze kaarten dienen op een voorgeschreven volgorde gelegd te worden met als gewenste uitkomst dat de volgorde van beide gesprekspartners dezelfde is. De taak wordt uitgevoerd met vier verschillende kaartensets. Elke kaartenset wordt vier keer gebruikt waardoor er in totaal zestien gesprekken worden gevoerd. In de kaartensets is een manipulatie aanwezig met betrekking tot cognaten/ niet-cognaten. Dit type taak zal aangeduid worden als een *card sequence task*.

Om tot een antwoord te komen op de hoofdvraag is deze opgedeeld in vier deelvragen die ieder een factor representeren die mogelijk van invloed is op het gebruik van MCD's.

De eerste deelvraag luidt als volgt:

1. Heeft het gebruik van cognaten/ niet-cognaten invloed op het gebruik van MCD's?

Gezien de theorie van het cognate facilitation effect valt te verwachten dat gesprekspartners minder problemen zullen hebben bij de herkenning van cognaatwoorden dan bij niet-cognaten. De hypothese is daarom dat de gespreksdeelnemers weinig gebruik zullen maken van MCD's wanneer de targetkaarten omschreven worden met een cognaatwoord en dat er juist meer meta-communicatie plaatsvindt wanneer de niet-cognaten gebruikt worden. Gezien lexicon hetgeen is dat gemanipuleerd is, is de verwachting dat met name MCD3 ingezet zal worden en daarbij de behoefte tot checken (MCD4) groter zal zijn om misverstanden te voorkomen teneinde de taak succesvol te volbrengen.

In Bahtina's onderzoek (2013) gebruikten gesprekspartners MCD's gedurende het gehele experiment, echter was de taak anders van aard en van relatief korte duur. In het huidige experiment is de card sequence task per proefpersoon zestien keer uitgevoerd. Zodoende kon worden geobserveerd wat de invloed is op de metacommunicatie wanneer eenzelfde soort gesprek een X aantal keer herhaald wordt. Vandaar de volgende deelvraag:

2. Heeft het totaal aantal gesprekken dat gevoerd is invloed op het gebruik van MCD's?

De hypothese bij vraag 2 is dat het gebruik van MCD's af zal nemen naarmate de taak vordert. Verwacht wordt dat de gesprekspartners na het oplossen van een X aantal puzzels samen een bepaalde routine en common ground zullen hebben gecreëerd waarbij metacommunicatie niet langer nodig is. Dit zou kunnen betekenen dat de sprekers van niet-automatische alignment naar automatische alignment overschakelen. Ervan uitgaand dat de gesprekspartners handelen volgens het coöperatie-principe van Grice: *'Maak je bijdrage aan het gesprek dusdanig dat het is afgestemd op hetgeen in het huidige stadium van het gesprek nodig is voor het beoogde doel of voor de richting van het gesprek.'*, zou deze overgang geobserveerd kunnen worden in de toepassing van Grice' Maxime van Kwantiteit; *'Zeg niet meer dan nodig is, gezien het doel of de richting van het gesprek.'* (In Houtkoop & Koole, 2000, p.42, 43). De verwachting is dus dat naarmate de taak vordert de gespreksdeelnemers minder MCD's nodig zullen hebben bij het oplossen van de puzzels.

Zoals genoemd is de verwachting dat het gebruik van MCD3 en MCD4 voornamelijk voor zal komen wanneer proefpersonen te maken krijgen met niet-cognaten. In het huidige experiment wordt elke kaartenset vier keer achter elkaar besproken, de niet-cognaten komen dus ook vier maal aan bod. Daarom is deelvraag 3 opgesteld:

3. Heeft het aantal gesprekken dat over één kaartenset is gevoerd invloed op het gebruik van MCD3 en MCD4?

De hypothese bij vraag 3 is dat MCD3 en MCD4 voornamelijk voor zullen komen in elke eerste van de vier rondes waarin een kaartenset wordt gebruikt. In de eerste ronde worden de niet-cognaten door een handlanger geïntroduceerd en zou de proefpersoon onduidelijkheden kunnen ervaren wat betreft de betekenis van de woorden en zodoende een uitleg nodig hebben of willen checken of hij/zij het wel goed begrijpt. De gesprekspartners zijn dan interactief linguistic alignment aan het creëren. Wanneer alignment succesvol is bereikt, valt te verwachten dat gesprekspartners dit in volgende rondes niet opnieuw hoeven te creëren.

Tot slot de vierde deelvraag betreft taalvaardigheid:

4. Heeft taalvaardigheid invloed op het gebruik van MCD's?

De hypothese bij vraag 4 is dat bij proefpersonen met een lage Nederlandse taalvaardigheid MCD3 en MCD4 vaker voor zullen komen dan bij proefpersonen met een hoge taalvaardigheid. Het vocabulaire van eerstgenoemden is kleiner dus valt te verwachten dat zij meer moeite hebben de handlanger te begrijpen. In Bahtina's (2013) onderzoek gebruikten proefpersonen met een lage taalvaardigheid gedurende het hele experiment MCD's om de taak succesvol te volbrengen. De proefpersonen met een hoge taalvaardigheid bleken vooral bij aanvang van de taak MCD's in te zetten om een common ground te creëren, naarmate de taak vorderde nam dit af. De verwachting in het huidige onderzoek is daarom dat MCD1 en MCD2 gebruikt zullen worden ongeacht het taalvaardigheidsniveau van de proefpersonen.

4. Methode

4.1 Participanten

Aan het experiment hebben 8 proefpersonen (4 man, 4 vrouw) deelgenomen die allen Duits als moedertaal hebben; 6 Duitsers, 1 Zwitser. Eén proefpersoon gaf aan van Duits-Amerikaanse afkomst te zijn. De gemeten Nederlandse taalvaardigheid (C-test) van de proefpersonen betrof gemiddeld 73,14% (SD=22.03). Van de acht proefpersonen waren er zes student, de andere twee promovendi; allen in de leeftijd van 18 tot 30 jaar. In het experiment vormde de proefpersoon een koppel met een Nederlandse handlanger. Er hebben 2 mannelijke handlangers meegewerkt waarvan handlanger 1 het experiment heeft uitgevoerd met proefpersoon 1, 2 en 3 en handlanger 2 met proefpersoon 4, 5, 6, 7 en 8.

4.2 Materiaal

4.2.1 Vragenlijst

In het huidige onderzoek is gebruik gemaakt van een vragenlijst naar ontwerp van de Language Experience and Proficiency Questionnaire (LEAP) van Marian, Blumenfeld en Kaushanskaya (2007) (zie bijlage 1). De vragenlijst bestaat uit 48 vragen verdeeld over 7 secties. De verdeling van de secties is als volgt:

Vragen met betrekking tot:

1. Het experiment
2. Communicatieve vaardigheden en meertaligheid
3. De verschillende talen die men kent
4. Vaardigheid in het Nederlands
5. Contact met de Nederlandse taal en cultuur
6. Taalkeuze in communicatiesituaties
7. Houding ten opzichte van Nederland en de Nederlandse taal

4.2.2 Cloze-test

Naast de zelf gerapporteerde taalvaardigheid is er een Cloze-test gebruikt om de Nederlandse taalvaardigheid van de proefpersonen te meten. Een Cloze-test bestaat uit een of meerdere teksten met gaten erin; woorden of gedeeltes van woorden zijn weggelaten. De proefpersoon dient deze teksten completeren door de naar zijn/ haar idee ontbrekende woorden in te vullen. Aan de hand van de goedscore wordt een taalvaardigheidsniveau bepaald (Kamalski, 2007).

In het huidige onderzoek is een C-test gebruikt bestaand uit vier korte nieuwsberichten die daadwerkelijk in de media zijn verschenen. De ingevulde teksten zijn achteraf nagekeken aan de hand van een puntenschema. Per deelnemer is de score berekend in punten en dit aantal is vervolgens omgezet in een percentage. Het percentage representeert het taalvaardigheidsniveau van de desbetreffende persoon. De C-test en het puntenschema zijn opgenomen in bijlage 2.

4.2.3 Instructies

De deelnemers kregen zowel een mondelinge als schriftelijke instructie. De handlangers werden in het Nederlands geïnstrueerd en de proefpersonen in het Duits. Zie bijlage 3 voor beide schriftelijke instructies.

4.2.4 Kaarten

Voor het experiment zijn er 4 sets van elk 9 kaarten samengesteld. Elke set bestond uit 3 targetkaarten, 3 controlekaarten en 3 kleurenkaarten. De targetkaarten en controlekaarten zijn afbeeldingen van verschillende zaken waaronder voorwerpen en dieren. De afbeeldingen op controlekaarten functioneerden ter afleiding van de targetkaarten en zijn enigszins willekeurig gekozen. De afbeeldingen dienden goed herkenbaar te zijn en in algemene termen omschrijven kunnen worden. In tabel 2 tot en met 5 zijn de controlewoorden weergegeven. De kleurenkaarten waren in elke set hetzelfde; zwart, blauw en rood. Deze kleuren zijn gekozen omdat het vrijwel (fonologisch) identieke cognaten betreft; *schwarz, blau, rot*.

Per puzzel kreeg de leider een overzichtsafbeelding met de gewenste kaartvolgorde en de volger een raster van 9 (3x3) vlakken waarin hij/zij de kaarten diende te plaatsen. (zie bijlage op usb voor de verschillende overzichtsafbeeldingen).

4.2.4.1 Targetkaarten

De 12 afbeeldingen op de targetkaarten (zie bijlage 4) zijn zaken die zowel omschreven kunnen worden door een Nederlands-Duits cognaatwoord als een niet-cognaatwoord. In tabel 1 is een overzicht te zien van de zelfstandig naamwoorden die geselecteerd zijn voor het experiment.

Tabel 1: Overzicht van targetwoorden cognaat en niet-cognaat in Duits en Nederlands

Duits cognaat	NL cognaat	NL niet-cognaat	DU niet-cognaat
Katze	Kat	Poes	Mieze
Käfer	Kever	Tor	Käfer
Wecker	Wekker	Klok	Uhr
Stein	Steen	Rots	Felsen
Vogel	Vogel	Merel	Amsel
Kind	Kind	Peuter	Kleinkind
Rad	Rad	Wiel	Rad
Büro	Bureau	Tafel	Tisch
Salat	Salade	Groenten	Gemüse
Blume	Bloem	Anjer	Nelke
Kabel	Kabel	Touw	Seile
Poort	Port	Hek	Zaun

Naast de eis dat de targetwoorden over zowel een cognaat- als niet-cognaatversie moesten beschikken diende er een duidelijk herkenbare afbeelding van de gekozen zaken (voorwerpen, dieren etc.) te bestaan.

4.2.5 Kaartensets

In tabel 2 tot en met 5 is de samenstelling van de kaartensets weergegeven. Gezien er 4 kaarten met dieren aanwezig waren, is er voor gekozen 1 dier per set op te nemen. Op deze uitzondering na zijn de sets willekeurig samengesteld. Afbeeldingen van de kaartensets zijn opgenomen in bijlage 5.

Tabel 2: Samenstelling kaartenset 1

Target, cogn. & niet-cogn.	Controle	Kleur
Kat/ Poes	Koffiekopje	Zwart
Wekker/ Klok	Schaar	Blauw
Poort/ Hek	Stopcontact	Rood

Tabel 3: Samenstelling kaartenset 2

Target, cogn. & niet-cogn.	Controle	Kleur
Kever/ Tor	Aardbei	Zwart
Steen/ Rots	Oog	Blauw
Rad/ Wiel	Telefoon	Rood

Tabel 4: Samenstelling kaartenset 3

Target, cogn. & niet-cogn.	Controle	Kleur
Kind/ Peuter	Vork	Zwart
Bureau/ Tafel	Konijn	Blauw
Salade/ Groente	Boeken	Rood

Tabel 5: Samenstelling kaartenset 4

Target, cogn. & niet-cogn.	Controle	Kleur
Bloem/ Anjer	Stoel	Zwart
Kabel/ Touw	Boom	Blauw
Vogel/ Merel	Lamp	Rood

De volgorde waarin de kaartensets werden aangeboden is per proefpersoon gevarieerd om te voorkomen dat eventuele resultaten hieraan toe te kennen zouden zijn. Zie bijlage 5 voor een overzicht van de kaartvolgordes per proefpersoon.

4.2.6 Video- & geluidsopnamen

Per proefpersoon zijn er zowel video- als geluidsopnamen gemaakt van het experiment. Deze opnamen zijn getranscribeerd en geprepareerd voor analyse. De video-opnamen, gemaakt met een videocamera, gaven de mogelijkheid relevante non-verbale handelingen te transcriberen. Extra geluidsopnamen zijn gemaakt met de opnamefunctie op een smartphone om zodoende geen gegevens te verliezen in het geval een van beide apparaten mankementen zou vertonen.

4.3 Procedure

Het experiment is op twee dagen afgenomen. Op beide dagen werd de handlanger gevraagd eerder aanwezig te zijn dan de proefpersoon zodat hij duidelijke instructies kon ontvangen betreft zijn rol als handlanger. Wanneer de proefpersoon arriveerde zou hij/zij niet beter weten dan dat de handlanger ook een reguliere deelnemer aan het experiment was. Zowel de handlanger als proefpersoon werd mondeling geïnstrueerd en kreeg de instructies ook op papier om rustig voor zichzelf door te lezen en zo nodig erbij te pakken wanneer er onduidelijkheden zouden ontstaan gedurende het experiment. De handlangers ontvingen instructies in het Nederlands en de proefpersonen in het

Duits. Vervolgens ging het experiment van start. Het duo zat aan tafels met de rug naar elkaar toe teneinde non-verbale communicatie uit te sluiten.

4.3.1 Experiment

Het experiment betrof een probleemoplossende taak waarbij de gesprekspartners zestien gesprekken voerden waarin zij samen puzzels oplosten. De puzzels bestonden uit 9 kaarten met afbeeldingen van verschillende soorten zaken (o.a. voorwerpen, dieren). In totaal waren er 4 kaartensets die elk 4 keer werden gebruikt, zodoende werden er 16 puzzels opgelost waarbij elke set kaarten achtereenvolgens 4 rondes werd besproken. Een puzzel was opgelost wanneer beide deelnemers dezelfde volgorde van de kaarten voor zich hadden liggen. Per puzzel werd de volgorde gevarieerd om te voorkomen dat mogelijke resultaten hieraan toe te schrijven zouden zijn (zie bijlage 6). Om de beurt kregen de partners de rol van 'leider' en 'volger' toebedeeld. De handlanger startte in de rol van leider om zodoende de targetwoorden, cognaat of niet-cognaat, te kunnen introduceren. Op zijn overzichtsafbeelding stond bij de afbeeldingen op de targetkaarten geschreven welk woord hij hiervoor diende te gebruiken en de instructie betrof dat hij dit woord zou blijven gebruiken in zowel de eerste als derde ronde. De proefpersoon was in deze rondes de volger en ontving een raster met 9 vlakken, 3 bij 3, en een set van 9 losse kaarten die hij/zij op instructies van de leider in het raster diende te plaatsen. In de tweede en vierde ronde waren de rollen omgekeerd en was de proefpersoon leider met het verschil dat op zijn/haar overzichtsafbeelding geen woorden vermeld stonden bij de afbeeldingen. Wanneer de volger de puzzel had opgelost drukte hij/zij op de bel en betekende dit het eindsignaal van de ronde. Na afloop van elke ronde werd door één experimentleider een foto gemaakt van de opgeloste puzzel om zodoende achteraf te kunnen controleren of de taak succesvol was volbracht. Een tweede experimentleider wisselde de materialen waarna de volgende ronde weer van start kon gaan.

4.3.2 Vragenlijst & C-test

Na afloop van het experiment werd de proefpersoon verzocht de C-test te maken en de vragenlijst te beantwoorden. Dit gebeurde in een aparte ruimte waar de proefpersoon niet kon worden afgeleid.

4.4 Analysemodel

Men spreekt van metacommunicatie wanneer gesprekspartners communiceren over hoe er in het gesprek gecommuniceerd dient te worden. Zoals eerder genoemd onderscheidt Bahtina (2013) naar aanleiding van haar onderzoek naar LaRa in Ests en Russisch vier verschillende meta-communicative devices (MCD's). In het huidige onderzoek is het corpus van gesprekken aan de hand van deze vier MCD's geanalyseerd.

4.4.1 MCD1

MCD1 wordt gebruikt om algemeen begrip te bewerkstelligen wat betreft het doel van de interactie. Het kan hier gaan om het bespreken van de opdracht, de rolverdeling tussen de gesprekspartners of over de voorwaarden die gesteld zijn voor de opdracht. De gespreksdeelnemers hebben als gemeenschappelijk doel de taak succesvol te volbrengen. Er wordt expliciet besproken hoe men de taak aan gaat pakken. Fragment 1 bevat een voorbeeld.

Fragment 1. Voorbeeld van MCD1

	51 [02:32.7]	52 [02:33.4]	53 [02:38.0]	
HL2 [v]	Oké ik zal dezelfde volgorde gebruiken als die jij			
O3 [v]	Thanks:			
O3 [nv]	((wisselt kaarten)) (0.4)			
	..	54 [02:40.8]	55 [02:41.2]	56 [02:43.5]
		57 [02:43.8]		58 [02:45.8]
HL2 [v]	net had↑	Rechtsonder het ↑hek	daar links van het blauw↑	daar
Pp8 [v]	Hm	Ja	Ja	

HL2 geeft expliciet aan zijn gesprekspartner aan dat hij dezelfde methode zal gebruiken die zij in het gesprek daarvoor heeft gebruikt toen zij degene was die de instructies gaf. Pp8 stemt hiermee in ("Hm") en HL2 start de taak ("Rechtsonder het hek").

In fragment 2 wordt er door Pp8 expliciet aangegeven dat ze even een moment nodig heeft voordat HL2 de opdracht vervolgt. Het bewerkstelligen van het gemeenschappelijk doel wordt hierdoor even onderbroken, Pp8 heeft tijd nodig om vervolgens de opdracht te herpakken. Een dergelijke pauze is ook communicatie over het communiceren met betrekking tot het doel van de taak en wordt zodanig als MCD1 gelabeld.

Fragment 2. Voorbeeld van MCD1

	3 [00:56.9]	4 [00:59.3]	5 [00:59.9]	
HL2 [v]	en da daaronder zit het ↑zwart (.) daaronder zit het ↑hek (.) in het			
Pp8 [v]	hm↑			
	..	6 [01:04.5]		7 [01:06.9]
HL2 [v]	middenboven zit de ↑poes en in het			
Pp8 [v]	>Moment moment moment moment (.) eu:h ja:↑			

Na de instructie van HL2 zegt Pp8 direct op snelle toon “Moment moment moment”. Hiermee geeft zij duidelijk aan dat ze even een moment nodig heeft voordat HL2 de instructies herpakt.

4.4.2 MCD2

Met het gebruik van MCD2 wordt overeenstemming betreft het oriëntatiesysteem bewerkstelligd. De gespreksdeelnemers moeten duidelijkheid zien te krijgen over hoe ze samen tot dezelfde volgorde van de kaarten komen. Er wordt afgesproken vanuit welk perspectief men de volgorde van kaarten moet lezen. Vaak gebeurt dit aan het begin van gesprek. De leider (Pp8) in fragment 3 stelt voor rechtsboven te beginnen en zijn partner (HL2) stemt hiermee in. Na deze afspraak kan Pp8 de taak beginnen.

Fragment 3. Voorbeeld van MCD2

	123 [05:18.4]	124 [05:20.0]125 [05:20.4]	126 [05:21.7]127 [05:22.3]
HL2 [v]	klaar ^o	Ja	Ja
Pp8 [v]	Ich fang oben rechts an?	Das ist das Au↑ge	Links dahin ist de:r

4.4.3 MCD3

MCD3 wordt ingezet om overeenstemming te bereiken wat betreft de talige realisatie van de uitingen. Wanneer er onbegrip ontstaat, passen zij hun lexicon aan elkaar aan. Dit kan gebeuren door middel van herformulering van een begrip, het noemen van een synoniem of door een uitleg te geven van de betreffende term. Fragment 4 is een voorbeeld van MCD3.

Fragment 4. Voorbeeld van MCD3

	101 [04:26.2]102 [04:27.4]	103 [04:31.4]
HL2 [v]	we linksboven euh het oog↑	Daar (.) onder de tele↑foonDAARonder de ↑tor
Pp8 [v]	hmm ja	

	104 [04:35.2]	105 [04:36.6]	106 [04:38.3]	107 [04:39.4]108 [04:40.2]	109 [04:41.5]
HL2 [v]	(.)	Euh de tor? (.)	Ja.	[t euh] ↓kever.	
Pp8 [v]	Was was hast du?	Ist das ein Tier?		[oke]	Ja

Pp8 geeft allereerst aan dat ze iets niet begrijpt (“Was was hast du?”). HL2 weet op dit moment nog niet waarom er onduidelijkheid bestaat, dus herhaalt dezelfde beschrijving, maar dit keer twijfelend. Dit valt op te maken uit het voorafgaan van een “euh” en de vragende intonatie na ‘tor’. Er volgt een korte pauze waaruit opgemaakt kan worden dat Pp8 nog niet begrijpt wat hij bedoelt. Zij vraagt nu expliciet “Ist das ein Tier?” waarop HL2 dit bevestigt en daar zelfs nog een synoniem, het cognaat-

woord ‘kever’ aan toevoegt. Dit was echter overbodig, want Pp8 had het klaarblijkelijk al begrepen (“oke”). Doordat hun uitingen elkaar hebben overlapt, bevestigt Pp8 nogmaals met ‘ja’, waarop HL2 de taak vervolgt.

4.4.4 MCD4

MCD4 wordt ingezet om wederzijds begrip te checken. Met behulp van MCD4 kunnen misverstanden worden voorkomen of worden hersteld. Zowel de spreker als de hoorder kan dit mechanisme inzetten. In fragment 5 is het de spreker HL2 die wil weten of de hoorder Pp8 hem begrepen heeft voordat hij verder gaat om zo te voorkomen dat hij wellicht later in het gesprek een repair moet doen. Wanneer er een lange pauze valt na zijn instructie (“linksboven zit het rode kaartje”) en Pp8 de beurt dus niet overneemt, is dit voor hem aanleiding te checken of ze hem wel gehoord of begrepen heeft (“Heb je dat?”). De “O” van Pp8 is een indicatie dat zij zich er plots van bewust wordt dat HL2 rekende op een hoorderssignaal en levert zij deze vervolgens (“eh ja”).

Fragment 5. Voorbeeld van MCD4 ingezet door de spreker

	0 [00:45.9]	1 [00:55.1]	2 [00:55.6]
HL2 [v]	Oké nou eu:h (.) linksboven zit het euh 't rode kaartje↑ (3.5) Heb je dat?		
Pp8 [v]			O eh ja (.)

Ook de hoorder kan op zijn beurt ervoor zorgen dat er geen misverstanden ontstaan door expliciet aan te geven dat hij de spreker niet begrijpt of niet duidelijk heeft verstaan. Dit kan door middel van een vraag of slechts een “wat?” zoals in fragment 6. Pp1 vraagt “wat?” waarop HL1 zij uiting herhaalt (“het oog”).

Fragment 6. Voorbeeld van MCD4 ingezet door de hoorder

	0 [00:00.0]	1 [00:00.0]	2 [00:05.2]	3 [00:05.4]	4 [00:05.4]	5 [00:05.8]	6 [00:05.8]	7 [00:06.6]	8 [00:08.9]
HL1 [v]								boven links is het oog↓ (0,9)	
PP1 [v]						oke↑ (0,4)			wat?
O1 [v]		ja							
O2 [v]			ja						
O2 [nv]		kaarten klaarleggen							
	9 [00:10.0]	10 [00:11.5]	11 [00:14.0]				12 [00:16.0]	13 [00:17.1]	
HL1 [v]	e:hm (.) het oog (.)		boven midden is het Rad (0,7)					boven	
PP1 [v]	(0,7)	oja (2,0)					hmhm↑ (0,5)		

Daarnaast kan een gespreksdeelnemer wederzijds begrip checken door zijn eigen lexicale keuze te monitoren zoals in fragment 7.

Fragment 7. Voorbeeld van MCD4

	9 [00:25.4]	10 [00:29.2]	11 [00:30.5]
PP5 [v]		Ja die katze (.)	
H2 [v]	Dan eeh middenboven zit een poes (1.0)		En daaronder eeh

De leider H2 geeft de instructie aan Pp5 de foto van de poes midden boven te plaatsen waarop Pp5 antwoordt “Ja die Katze”. Met de keus voor ‘katze’ kan Pp5 erachter komen of hij en zijn partner het inderdaad over dezelfde afbeelding hebben. Blijkbaar was hij hier niet zeker van, anders had hij slechts ‘ja’ kunnen zeggen. Doordat hij zijn lexicale keus voor ‘kat’ kenbaar maakt, wordt wellicht een misverstand voorkomen en het wederzijds begrip bewaard.

5. Resultaten

Na de afname van het experiment is het video- en geluidsmateriaal van 109,15 minuten getranscribeerd met gebruik van het programma EXMARaLDA Partitur Editor. Het corpus van transcripten is vervolgens geanalyseerd is op voorkomens van MCD's. De transcripten waarop de analyse is uitgevoerd zijn toegevoegd aan de bijlagen.

5.1 MCD5

Bij de analyse van het corpus kwam een vorm van meta-communicatie naar voren die niet gemakkelijk te scharen valt onder een van de MCD's van Bahtina. In eerste instantie zou deze vorm onder MCD1 kunnen vallen, maar bij het herlezen van de definitie van Bahtina lijkt dit toch een andere categorie. Het gaat om metacommunicatie waarbij de gespreksdeelnemers tot overeenstemming komen wat betreft het starten van de taak. Dit mechanisme wordt door zowel de spreker als de hoorder ingezet. Fragment 8 en 9 geven van beiden een voorbeeld.

Fragment 8. MCD5 geïnitieerd door hoorder/volger

	20 [00:41.8]	21 [00:47.4]	22 [00:47.9]	23 [00:59.5]	24 [01:02.1]
HL1 [v]		((kucht))		°oke° >wat mij betreft kan ie (.)	
Pp3 [v]					Oke oben
O1 [nv]			((maakt foto))		
O2 [nv]	((wisselt kaarten))				

In fragment 8 is het de hoorder/ volger (HL1) die aan de spreker/ leider (Pp3) aangeeft klaar te zijn voor de taak ("oke wat mij betreft kan ie"). Pp3 reageert hierop met "oke" waarmee zij aangeeft haar partner gehoord te hebben en start vervolgens de taak. Hiermee hebben de gesprekspartners voorafgaand aan de taak overeenstemming bereikt wat betreft het startpunt van de taak.

In fragment 9 is het de spreker/ leider (Pp5) die de hoorder/ volger (HL2) vraagt of hij klaar is ("So, bist du fertig?"). HL2 bevestigt dit met een "ja" waardoor er overeenstemming is bereikt wat betreft het beginnen van de taak en Pp5 start vervolgens de instructies.

Fragment 9. MCD5 geïnitieerd door spreker/ leider

	19 [00:46.7]20 [00:46.8]21 [00:49.4]22 [00:49.4]	23 [00:53.3]24 [00:59.7]
PP5 [v]		So, bist du fertig?
PP5 [nv]	op belletje	
H2 [v]	rechtsonder het blauwe vlak	
O3 [v]		Oh
O1 [v]		(())
O1 [nv]		Maakt foto
O2 [v]		((lacht))
Achtergrond [v]	Belletje	Wisselen kaarten
	25 [01:00.8]	26 [01:02.0]27 [01:02.5]
	28 [01:03.7]	29 [01:05.6]30 [01:06.2]
PP5 [v]		Links oben eine Tasse (.)
H2 [v]	Ja	Da drunter blau
Achtergrond [v]	Gerommel	Gerommel

De twijfel wat betreft het wel of niet behoren tot MCD1 van dit type metacommunicatie ligt in het mogelijke argument dat het hier impliciet om de rolverdeling gaat. Gekeken naar bovenstaande fragmenten zou gezegd kunnen worden dat de hoorder de spreker het signaal geeft dat zij mag gaan spreken en hiermee de rollen van leider en volger bevestigd worden. In het tweede fragment is er een zelfde redenering toe te passen; de spreker vraagt of de hoorder er klaar voor is en maakt daarmee duidelijk dat hij degene is die zal gaan spreken wanneer de hoorder dit bevestigt. De rolverdeling wordt hiermee bevestigd.

De onduidelijkheid over of deze vorm van metacommunicatie onder MCD1 valt, heeft te maken met de definitie van MCD1 zoals die door Bahtina verwoord is: *'MCD1 is a segment that contains explicit discussion of reality within this specific experiment, such as negotiation of the overall purpose of interaction. It secures shared understanding of interactants' roles in the experiment.'* (Bahtina, 2013a, p.19). In de metacommunicatie waar het hier om gaat is geen sprake van *'explicit discussion'*. Expliciete discussie en onderhandeling wat betreft de rolverdeling zou bijvoorbeeld inhouden dat de gespreksdeelnemers met elkaar bespreken wie leider of volger is of welke spreker begint, maar dit kwam in de gesprekken niet voor. Dit was ook niet de verwachting gezien er een duidelijke en slechts één mogelijke rolverdeling per gesprek bestond; leider en volger hadden immers andere materialen tot hun beschikking. Dit in tegenstelling tot Bahtina's experiment waarbij de gesprekspartners achter een pc zaten met eenzelfde doelhof waarin zij samen twee locaties dienden te vinden. Dit gebeurde binnen 1 gesprek. Echter voerden de gesprekspartners in het huidige experiment in totaal 16 gesprekken; 16 puzzels met 4 verschillende kaartensets. Daarnaast was de rolverdeling steeds om en

om. Deze elementen zouden een verklaring kunnen vormen voor de geobserveerde meta-communicatie. De materialen werden na iedere ronde verwisseld en zodoende is de gelegenheid ontstaan voor de gespreksdeelnemers om met elkaar af te stemmen of ze beiden klaar waren voor de volgende ronde.

Om een onderscheid te maken tussen de vier reeds bekende MCD's en deze 'nieuwe' MCD heeft deze de naam MCD5 gekregen:

MCD5 heeft tot doel gezamenlijk overeenstemming te bereiken betreft de aanvang van de probleemoplossende conversatie.

5.2 Totaal MCD's

Uit de analyse van het corpus is een totaal aantal van 161 MCD's gekomen. Het gemiddeld aantal MCD's per duo betrof 19.88 (SD=7.08). Tabel 6 geeft een overzicht van het aantal gevonden MCD's 1 tot en met 5. De verdeling per duo houdt het aantal MCD's in dat in de taak voorkwam die de proefpersoon en de handlanger samen oplosten.

	Duo 1	Duo 2	Duo 3	Duo 4	Duo 5	Duo 6	Duo 7	Duo 8	Totaal	%
MCD1	2	1	1	3	5	4	4	4	24	14,9
MCD2	-	-	-	1	-	1	-	2	4	2,5
MCD3	1	2	1	7	3	7	3	3	27	16,8
MCD4	2	3	3	9	4	10	6	6	43	26,7
MCD5	-	13	15	5	10	6	3	11	63	39,1
Totaal	5	19	20	25	22	28	16	26	161	100
%	3,1	11,8	12,4	15,5	13,7	17,4	9,9	16,1	100	

Tabel 6: Totaal aantal en percentage MCD's gepresenteerd per duo en MCD

Uit tabel 6 is af te lezen dat alle 5 MCD's voorkwamen in het corpus. Opvallend is dat MCD2 een zeer klein deel (2,5%) van het totaal aantal MCD's representeert en MCD5 het sterkst vertegenwoordigd is (39,1%). Wat betreft de verdeling van MCD's per duo steekt duo 1 af tegen de rest met een vertegenwoordiging van 3,1%. Duo 6 representeert met 17,4% het grootste deel van het totaal aantal gevonden MCD's, echter is het verschil met de rest van de duo's klein.

5.3 Cognaten & Niet-cognaten

In tabel 7 is een overzicht te zien van de targetwoorden; de cognaat- en niet-cognaatversie, en de voorkomens van MCD3 en MCD4 met betrekking tot deze woorden. Van de 12 cognaten zijn er 5

(wekker, poort, steen, rad & salade) waarbij er een MCD3, MCD4 of allebei werd gebruikt. Bij de niet-cognaten is het totaal aantal gebruikte MCD3's bijna vier keer en MCD4's daadwerkelijk vier keer zo groot als deze aantallen bij de cognaatwoorden. Alleen bij het niet-cognaat 'klok' zijn er geen MCD's gebruikt. Dit resultaat zou toe te schrijven kunnen zijn aan het feit dat 'clock' het cognaat is in het Engels. Opvallend is de score op de niet-cognaten 'peuter', 'tor' en 'anjer'. Vooral 'peuter' met 4 MCD3's en 5 MCD4's steekt er bovenuit. De woorden 'peuter', 'tor' en 'anjer' zullen naar waarschijnlijkheid relatief minder gebruikt worden in het dagelijks leven dan de andere niet-cognaten.

Cognaat	MCD3	MCD4	Niet-cognaat	MCD3	MCD4
Kat	-	-	Poes	1	-
Wekker	-	1	Klok	-	-
Poort	1	-	Hek	2	2
Kever	-	-	Tor	3	2*
Steen	1	1	Rots	2*	1
Rad	1	1	Wiel	-	2
Kind	-	-	Peuter	4	5
Bureau	-	1	Tafel	-	2
Salade	1	1	Groente	-	1
Bloem	-	-	Anjer	1	4
Kabel	-	-	Touw	1	1
Vogel	-	-	Merel	1	-
Totaal	4	5	Totaal	15	20

Tabel 7: Overzicht van MCD3 en MCD4 per targetwoord; cognaat en niet-cognaat

*Laatste kaart in eerste gesprek

Alle voorkomens van MCD3 en MCD4 met betrekking tot de targetwoorden vonden plaats in de eerste ronde van een kaartenset, behalve 1 keer 'tor' en 'rots' in ronde 3 (zie *). Dit valt waarschijnlijk toe te schrijven aan het feit dat zowel 'rots' als 'tor' in het eerste gesprek de laatste kaart betrof en de proefpersoon zodoende het woord niet hoefde te kennen om te weten op welke plaats de kaart zou moeten liggen.

5.4 Aantal gesprekken

Tabel 8 geeft het aantal gebruikte MCD's per gesprek weer. Gemiddeld gebruikten de duo's 10.12 (SD=5.43) MCD's per gesprek. De weergave van gesprek 1, 5, 9 en 13 is verduidelijkt omdat deze nummers het eerste gesprek betreffen dat over een kaartenset gevoerd is. In alle oneven genummerde gesprekken had de handlangers de rol van leider en in alle even genummerde

gesprekken was de proefpersoon de leider.

Gesprek	Kaartenset 1				Kaartenset2				Kaartenset 3				Kaartenset 4			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
MCD1	3	-	4	1	-	1	2	1	3	1	3	1	2	-	2	-
MCD2	2	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
MCD3	6	1	1	-	7	-	2	1	4	-	-	-	3	1	-	1
MCD4	10	2	1	1	8	-	2	2	8	-	1	-	4	1	1	2
MCD5	1	6	3	4	5	6	3	3	4	7	3	4	3	6	1	5
Totaal	22	10	9	6	20	8	9	7	19	8	7	5	12	8	4	8
%	13,7	6,2	5,6	3,7	12,4	5,0	5,6	4,3	11,8	5,0	4,3	3,1	7,5	5,0	2,5	5,0
	29,2%				27,3%				24,2%				20%			

Tabel 8: Overzicht van het aantal en percentage MCD's per gesprek, gepresenteerd per kaartenset

Gekeken naar de percentages aangegeven per kaartenset is er een afname van 9,2% in het gebruik van MCD's tussen de eerste (1, 2, 3 & 4) en de laatste vier (13, 14, 15 & 16) gesprekken zichtbaar. De 16 gesprekken afzonderlijk bekeken is er geen stapsgewijze afname waarneembaar. Echter wanneer alleen alle eersten (1, 5, 9 & 13) van de vier gesprekken per kaartenset met elkaar vergeleken worden is er wel een afname (6,2%) te constateren in het gebruik van MCD's.

Gekeken naar elke kaartenset afzonderlijk is er een duidelijk verschil te zien tussen de gesprekken in het gebruik van MCD3 en MCD4. Van iedere kaartenset is het gebruik van MCD3 en MCD4 in het eerste gesprek aanzienlijk hoger dan in de drie daaropvolgende gesprekken. Met percentages van respectievelijk 72,7% (gesprek 1), 68,2% (gesprek 5), 92,3% (gesprek 9) en 53,8% (gesprek 13). In sommige tweede, derde of vierde gesprekken is het gebruik van één of beide MCD's geheel afwezig. Vooral bij kaartenset 3 is deze afwezigheid duidelijk terug te zien.

Verder is er een opvallend verschijnsel waar te nemen in het gebruik van MCD5. In elk tweede gesprek (2, 6, 10 & 14) is het aantal MCD5's groter dan in de andere drie gesprekken die over een kaartenset gevoerd zijn. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen liggen in het feit dat dit telkens het eerste gesprek betrof waarin de proefpersoon de leider was. In het corpus is terug te zien dat de handlangers regelmatig zelf aangaven klaar te zijn voor de volgende ronde en de proefpersoon daar vervolgens op reageerde. Ter illustratie fragment 10 en 11 van respectievelijk handlanger 1 en 2.

Fragment 10. Voorbeeld van MCD5 geïnitieerd door handlanger 1 bij aanvang van een tweede van de vier gesprekken die per kaartenset gevoerd zijn.

	115 [03:43.5]	116 [03:47.8]	117 [03:49.0]
HL1 [v]		e:h ik ben er klaar voor	
PP2 [v]			oke (0.7) eh
O1 [v]	((lacht)) (()) echt aan het nadenken he? (0.7)		
O2 [v]	nee (()) niet ((lacht))		
O3 [v]	((lacht))		

Fragment 11. Voorbeeld van MCD5 geïnitieerd door handlanger 2 bij aanvang van een tweede van de vier gesprekken die per kaartenset gevoerd zijn.

	49 [01:27.5]	50 [01:31.0]	51 [01:32.1]	52 [01:32.5]	53 [01:32.9]	54 [01:35.8]
HL2 [v]	dankjewel↑		oke (0,4) zeg het maar↓			ja? (0,8)
PP6 [v]			oke		eh links↑ oben ist ein Tasse (.)	
O1 [nv]						
O2 [nv]						

Ondanks dat er getracht is te maskeren dat de handlanger een handlanger was, is het vermoeden dat de proefpersonen hier in meer of mindere mate iets van hebben meegekregen. Daarnaast werd het experiment afgenomen in de aanwezigheid van drie onderzoekers. Gezien het gemiddeld hoge taalvaardigheidsniveau van de proefpersonen werd er voornamelijk Nederlands gesproken. Mogelijk hebben proefpersonen zich hierdoor wat terughoudender opgesteld en hebben de handlangers gevoeld dat er wellicht behoefte bestond aan een signaal van hun kant.

5.5 Taalvaardigheid

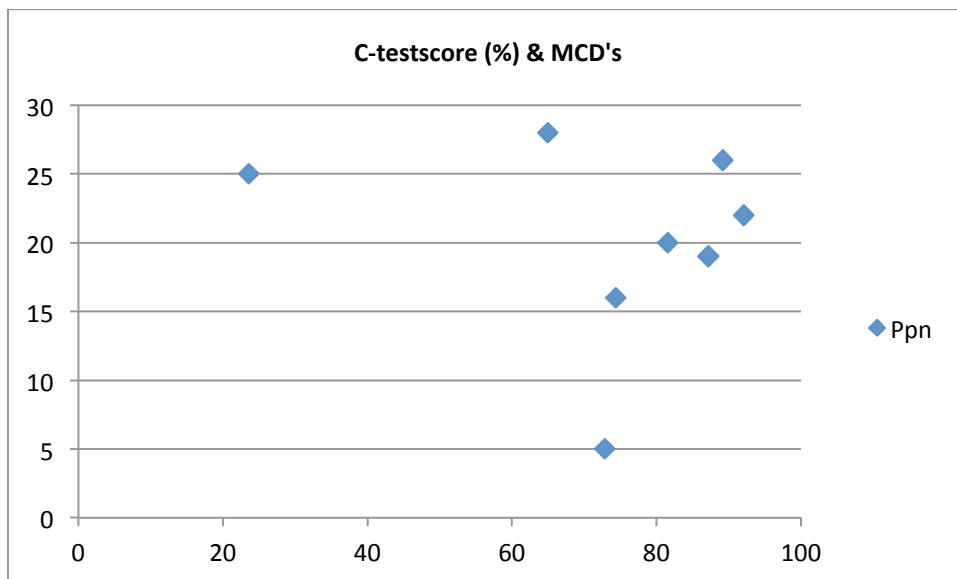
De taalvaardigheid van de proefpersonen is berekend aan de hand van de C-testscores.

Tabel 9 geeft een overzicht van de door de proefpersonen behaalde scores. Het maximaal haalbaar puntenaantal betrof 144 punten. Proefpersoon 5 kwam hier het dichtst bij met een score van 132,5 punten (92%). De gemiddelde score op de C-test betrof 73,14% (SD=22,03). Het gemiddelde taalvaardigheidsniveau lag dus hoog, alleen proefpersoon 4 scoorde laag op taalvaardigheid (23,6%).

Tabel 9: C-testscore per proefpersoon

Proefpersoon	Totaal punten	Totaal %
1	105	72,9
2	125,5	87,2
3	117,5	81,6
4	34	23,6
5	132,5	92,0
6	93,5	64,9
7	107	74,3
8	128,5	89,2

Grafiek 1 geeft een overzicht van de behaalde C-testscore en het aantal gebruikte MCD's per proefpersoon. Aan de hand van dit resultaat kan er weinig gezegd worden over een mogelijk verband tussen het gebruik van MCD's en taalvaardigheid. Het verschil tussen de proefpersoon met de laagste en de hoogste C-testscore is minimaal; slechts 3 MCD's. De proefpersoon die het minst aantal MCD's gebruikte zit met een C-testscore van 72,9% zeer dicht bij het gemiddelde (73,14%) en de proefpersoon die het meest gebruik maakte van MCD's scoorde 64,9% op de C-test. Gezien de steekproef klein is valt hier geen algemene conclusie aan te verbinden.

Grafiek 1: Overzicht van de C-testscore in % en het aantal MCD's per proefpersoon

De verwachting was dat proefpersonen met een lage taalvaardigheid meer gebruik zouden maken van MCD3 en MCD4 en MCD1 en MCD2 ingezet zouden worden ongeacht het taalvaardigheidsniveau. Gezien er slechts één proefpersoon was met een lage C-testscore en de gemiddelde taalvaardigheid zonder de score van deze proefpersoon naar 80,21% (SD=9.93) verschuift, is een vergelijking tussen het gebruik van MCD's en taalvaardigheidsniveau niet zinvol. Gezien dit resultaat is er voor gekozen de antwoorden op de vragenlijst niet verder te betrekken. De eventuele verwachting dat hier wel iets van betekenis uit te halen zou zijn met betrekking tot het gebruik van MCD's was aan de hand van het resultaat op taalvaardigheid verdwenen.

6. Conclusie

In deze pilotstudie is getracht meer inzicht te verkrijgen in het gebruik van meta-communicative devices in probleemoplossende gesprekken gevoerd in Nederlands-Duits LaRa. Er is gekeken naar een aantal factoren dat mogelijk invloed uitoefent op het gebruik van MCD's.

De eerste vraag die is gesteld had betrekking op de manipulatie van de targetkaarten: *Heeft het gebruik van cognaten/ niet-cognaten invloed op het gebruik van MCD's?* Wat betreft de cognaten/ niet-cognaten was de verwachting dat er een verschil zou zijn in het gebruik van de MCD's die betrekking hebben op lexicon (MCD3) en checken (MCD4). De hypothese was dat het aantal MCD3's en MCD4's groter zou wanneer de niet-cognaatwoorden werden gebruikt dan wanneer de cognaatwoorden werden gebruikt. Gekeken naar de totalen is deze verwachting uitgekomen. Het aantal gebruikte MCD3's en MCD4's bij de niet-cognaten was (bijna) vier keer zo groot als datzelfde aantal bij de cognaten. Dit resultaat is in lijn met de theorie van het cognate facilitation effect.

Een tweede geanalyseerde factor betrof het aantal gesprekken dat de duo's voerden: *Heeft het totaal aantal gesprekken dat gevoerd is invloed op het gebruik van MCD's?* De verwachting was dat het gebruik van MCD's af zou nemen naarmate er meer gesprekken gevoerd waren. Uit de analyse is gebleken dat naarmate de taak vorderde er geen algemene stapsgewijze afname in het gebruik van MCD's viel te constateren. Er is vervolgens gekeken naar het gebruik van MCD's in het verloop van de gesprekken per kaartenset. Hier was wel een afname zichtbaar en ook in de vergelijking van alle eerste gesprekken van elke kaartenset viel een afname van het aantal MCD's waar te nemen. In hoeverre er sprake is geweest van een overschakeling van automatische alignment naar niet-automatische alignment is onduidelijk. Gedurende het gehele experiment bleven proefpersonen meta-communiceren wat erop wijst dat alignment via de niet-automatische weg werd bewerkstelligd.

De vraag die als derde is gesteld luidde als volgt: *Heeft het aantal gesprekken dat over één kaartenset is gevoerd invloed op het gebruik van MCD3 en MCD4?* Uit de analyse is gebleken dat er een grote meerderheid van het totaal aantal MCD3's en MCD4's werd ingezet in elk eerste gesprek dat met een kaartenset werd gevoerd. Dit resultaat bevestigt de hypothese. Voornamelijk bij de introductie van de targetwoorden had men metacommunicatie betreft het lexicon en het checken van begrip nodig. Eenmaal tot lexical alignment gekomen werd het gebruik van de MCD's geminimaliseerd.

Tot slot werd gekeken naar de factor taalvaardigheid: *Heeft taalvaardigheid invloed op het gebruik van MCD's?* Aan de hand van de C-testscore en het gebruik van MCD's per proefpersoon is gebleken

dat taalvaardigheid in deze steekproef niet van invloed lijkt te zijn geweest op het gebruik van MCD's. Gezien de kwalitatieve opzet van het huidige onderzoek kunnen hier echter geen betekenisvolle conclusies uit worden getrokken.

7. Discussie

Gezien het huidige onderzoek een verkennende pilotstudie betrof, is het van belang kritisch terug te kijken op de gebruikte methode en verbeterpunten te formuleren teneinde deze mee te kunnen nemen in eventueel vervolgonderzoek.

Bij het opgezette experiment valt een aantal kanttekeningen te plaatsen. Allereerst de selectie van de targetwoorden. De zoektocht naar en het vaststellen van de woorden moest in kort tijdbestek worden geregeld. Dit feit en daarbij de beperkte kennis van de onderzoekers betreft cognaten heeft ervoor gezorgd dat de targetwoorden relatief willekeurig geselecteerd zijn. Er zijn enkele eisen gesteld wat betreft de selectie van de woorden, maar een aanvulling hierop is zeer gewenst. Gedacht zou kunnen worden aan het betrekken van de woordfrequenties. Daarnaast zou een pre-test afgenomen kunnen worden om zo nodig matig gekozen targetwoorden te kunnen vervangen. Een pre-test kan meerdere onvoorziene mankementen voorkomen. Zo wees de praktijk uit dat de meerderheid van de gesprekken eindigde bij de kaart rechtsonder. In eventueel vervolgonderzoek is aan te raden deze laatste kaart geen targetkaart te laten zijn. Een ander opvallend verschijnsel was het bijvoeglijk gebruik van de aanwezige kleuren in de benoeming van de afbeelding zoals *'das blaue Auge'*, *'het zwarte insect'* en *'het rode koffiekopje'*. Dit verschijnsel op zichzelf zou een interessant onderzoeksobject kunnen vormen.

In eerste instantie was er gekozen voor de medewerking van één handlanger, maar na de vaststelling van de data waarop het experiment moest gaan plaatsvinden, bleek het voor hem niet mogelijk op beide dagen aanwezig te zijn. Zodoende is er een tweede handlanger ingezet. Voor een eventueel vervolgonderzoek zou de keus voor één handlanger of meerdere handlangers, één per duo, wenselijk zijn. De medewerking van één handlanger heeft als voordeel dat eventuele resultaten niet toe te schrijven zijn aan de verschillen die er mogelijk bestaan in de werkwijze van handlangers. Anderzijds kan door rijping de validiteit bedreigd worden gezien de handlanger de taak, bestaande uit 16 gesprekken, meerdere malen achter elkaar met verschillende proefpersonen uitvoert. Er zou daarom ook gekozen kunnen worden voor evenveel handlangers als proefpersonen, in dat geval kan ook het gedrag van de handlangers uitgebreider bestudeerd worden. Daarnaast blijft het feit bestaan dat de communicatie tussen een handlanger en een proefpersoon kunstmatig van aard is, hier dient rekening mee te worden gehouden.

Wat betreft de data-analyse met betrekking tot het gebruik van MCD's kunnen er ook wat opmerkingen worden gemaakt. Allereerst is een scherpere definitie van de MCD's wenselijk. In deze

card sequence task bleek het verschil tussen MCD1 en MCD2 soms lastig vast te stellen. Op zich is dit niet vreemd gezien Bahtina haar MCD's heeft gedefinieerd aan de hand van haar maze task waarbij het verschil tussen MCD1 en MCD2 gezien de aard van de taak helder is. Zoals ook werd verwacht kwam MCD2 in de huidige taak weinig voor, dit heeft waarschijnlijk ook met het type taak te maken. In vergelijking met de maze task is de card sequence task eenvoudiger van opzet. Een doolhof vereist meer van gesprekspartners wat betreft het bereiken van overeenstemming met betrekking tot de oriëntatie op de kaart; het perspectief van waaruit men het doolhof moet bekijken, dan een vierkant raster van 3 bij 3 vlakken waarin 9 kaarten op een gewenste volgorde geplaatst moeten worden.

Een ander punt dat genoemd dient te worden is het gemiddeld hoge taalvaardigheidsniveau van de proefpersonen. De taak was vrij eenvoudig voor hen, hun vocabulaire was wellicht te groot om sterke verschillen te kunnen observeren tussen de cognaten en niet-cognaten in relatie tot het gebruik van MCD's. Daarnaast is het ook mogelijk dat de gekozen targetwoorden überhaupt te bekend waren. Dit is naast taalvaardigheid ook een mogelijke verklaring voor het feit dat MCD3's en MCD4's met betrekking tot de targetwoorden relatief weinig ingezet zijn. Het is raadzaam een gebalanceerde verhouding tussen proefpersonen met hoge en lage taalvaardigheid in een vervolgonderzoek op te nemen.

Vanwege de onervarenheid met het uitvoeren en afnemen van een eigen opgezet experiment is er bij de eerste twee proefpersonen tijdens de uitvoering van de taak op enkele momenten interactie geweest met de onderzoekers. Dit heeft mogelijk effect gehad op de metacommunicatie tussen proefpersoon en handlanger.

Tot slot nog enkele suggesties voor vervolgonderzoek.

Gekeken naar de geringe afname die geconstateerd is in het gebruik van MCD's met betrekking tot het totaal aantal gevoerde gesprekken, zou onderzocht kunnen worden of na een groter aantal gesprekken er een sterkere afname in de metacommunicatie plaatsvindt. Dit zou een relevante bijdrage kunnen leveren aan dat wat reeds bekend is over het functioneren van LaRa.

Daarnaast is uit de data-analyse een MCD5 vastgesteld. De vraag is of de MCD in deze hoedanigheid ook voorkomt in andere taken. Zowel in de herhaling van een card sequence task als een ander type taak zou gekeken kunnen worden of de geformuleerde MCD5 ook toegepast wordt.

Ten slotte een voor de hand liggende suggestie; een grotere steekproef is zeer wenselijk teneinde betekenisvolle conclusies te kunnen trekken.

Literatuur

- Bahtina, D. (2013a). Mind your languages: cognitive and interactive approaches to lingua receptiva. Universiteit Utrecht: LOT.
- Bahtina, D. (2013b). Mind your languages: lingua receptiva in Estonian-Russian Communication. Universiteit Utrecht: LOT.
- Bahtina, D., ten Thije, J.D. & Wijnen, F.N.K. (2013). Combining Cognitive and Interactive Approaches to Lingua Receptiva. *International Journal of Multilingualism*, 10(2), 159–180.
- Beerens, R. (2010). *Receptive Multilingualism as a Language Mode in the Dutch-German Border Area*. Münster: Waxmann Verlag.
- Beerens, R. & J. D. ten Thije (2011). Receptive Multilingualism in the Dutch-German Border Area. *Transnational Communication. Copenhagen Studies in Biligualism*, 102-140.
- Blees, G.J., Mak, W.M. & ten Thije, J.D. (2014). English as a lingua franca versus lingua receptiva in problem-solving conversations between Dutch and German students. *Applied Linguistics Review*, 5 (1), 173-193.
- Bultena, S., Dijkstra, T., & van Hell, J.G. (2013). Cognate effects in sentence context depend on word class, L2 proficiency, and task. *The Quarterly Journal of Experimental Psychology*, (ahead-of-print), 1-28.
- Costa, A., Caramazza, A., & Sebastian Galles, N. (2000). The cognate facilitation effect: Implications for models of lexical access. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 26(5), 1283–1296.
- Costa, A., Pickering, M.J. & Sorace, A. (2008). Alignment in second language dialogue. *Language and cognitive processes*, 23(4), 528–556.
- Garrod, S. and Anderson, A. (1987). Saying what you mean in dialogue: A study in conceptual and semantic co-ordination. *Cognition*, 27, 181-218.
- Groot, A. M. B. de, Dannenburg, L., & van Hell, J. G. (1994). Forward and backward word translation by bilinguals. *Journal of Memory and Language*, 33(5), 600–629.
- Groot, A. M. B. de, & Keijzer, R. (2000). What is hard to learn is easy to forget: The roles of word concreteness, cognate status, and word frequency in foreign-language vocabulary learning and forgetting. *Language Learning*, 50(1), 1–56.
- Groot, A. M. B. de, Borgwaldt, S., Bos, M., & van den Eijnden, E. (2002). Lexical decision and word naming in bilinguals: Language effects and task effects. *Journal of Memory and Language*, 47(1), 91–124.
- Houtkoop, H. & Koole, T. (2000). *Taal in actie. Hoe mensen communiceren met taal*. Bussum: Coutinho.
- Kamalski, J. M. H. (2007). *Coherence marking, comprehension and persuasion. On the processing and representation of discourse* (Vol. 158). LOT.
- Lemhöfer, K., Dijkstra, T., & Michel, M. (2004). Three languages, one ECHO: Cognate effects in trilingual word recognition. *Language and Cognitive Processes*, 19(5), 585-611.

Marian, V., Blumenfeld, H. K. & Kaushanskaya, M. (2007). The Language Experience and Proficiency Questionnaire (LEAP-Q): Assessing language profiles in bilinguals and multilinguals. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 50(4), 940-967.

Möller, R. (2007). A computer-based exploration of the lexical possibilities of intercomprehension: Finding German cognates of Dutch words. *Receptive Multilingualism and intercultural communication*.

Pickering, M.J. & Garrod, S. (2004). Toward a mechanistic psychology of dialogue. *Behavioral and Brain Sciences*, 27(2), 169–189.

Rehbein, J., ten Thije, J.D. & Verschik, A. (2012). Lingua Receptiva (LaRa) - Introductory remarks on the quintessence of Receptive Multilingualism. *Receptive Multilingualism. Special issue of International Journal of Bilingualism*, 16(3), 248-264.

Ringbom, H. (2007). *Cross-linguistic similarity in foreign language learning* (Vol. 21). Multilingual Matters.

Schepens, J., Dijkstra, T. & Grootjen, F. (2012). Distributions of cognates in Europe as based on Levenshtein distance. *Bilingualism: Language and Cognition*, 15(1), 157-166

Thije, J.D. ten (2010). Lingua receptiva als bouwsteen voor de transnationale neerlandistiek. In *Internationale Neerlandistiek: tijdschrift van de internationale vereniging voor Neerlandistiek*, 4, 5-10.

Zeevaert, L. (2007). Receptive multilingualism and inter-Scandinavian semicommunication. *Receptive multilingualism. Linguistic analyses, language policies and didactic concepts*.

Bijlage 1: Vragenlijsten

Fragebogen

Herzlichen Dank für Ihre Mitarbeit an unserem Experiment. Im Rahmen unserer Untersuchung brauchen wir noch zusätzliche Informationen bezüglich Ihre sprachliche und kommunikative Hintergrund, damit wir die Ergebnisse richtig interpretieren können. Wir würden uns deswegen sehr freuen, wenn Sie unsere Untersuchung durch Ausfüllen dieses Fragebogens weiter unterstützen würden. Zudem, möchten wir gern auch von Ihnen erfahren, wie Sie das Experiment gefallen haben. Vielen Dank nochmals.

1. Fragen zum Experiment

Können Sie die bitte bewerten, von 0 bis 10, was Sie von folgende Aussagen halten (0 = gar nicht einverstanden, 5 = Neutral, 10 = völlig einverstanden).

Erklärung	Abbildug
1. Die Aufgabe war interessant.	_____
2. Es war angenehm Deutsch zu reden mit meinen Gesprächspartner.	_____
3. Die Aufgabe hat Spaß gemacht.	_____
4. Es war schwer meinen Gesprächspartner zu verstehen als er auf Niederländisch geredet hat.	_____
5. Die Aufgabe war leicht.	_____
6. Es war schwierig, Deutsch zu reden mit meinem Gesprächspartner.	_____
7. Wir konnten die Aufgabe einfach abwickeln als wir sowohl Deutsch als Niederländisch gesprochen haben.	_____

8. Haben Sie noch weitere Bemerkungen bezüglich dem Experiment?

2. Fragen zur Kommunikative Fähigkeiten und mehrsprachigkeit

Können Sie die bitte bewerten, von 0 bis 10, was Sie von folgende Aussagen halten (0 = gar nicht einverstanden, 5 = Neutral, 10 = völlig einverstanden).

Erklärung	Abbildung
9. Ich kann gut kommunizieren in Live-Gespräche.	_____
10. Ich verstehe oft falsch was anderen mir sagen.	_____
11. Es macht mir Spaß, mit Menschen von anderen Kulturen zu reden.	_____
12. Menschen verstehen oft nicht was ich meine.	_____
13. Ich kann gut neue Sprachen lernen.	_____
14. Ich erfahre oft Schwierigkeiten wenn ich mit Menschen aus anderen Kulturen spreche.	_____
15. Ich lerne gerne neue Sprachen.	_____
16. Es ist für mich ziemlich leicht zu wechseln zwischen verschiedenen Sprachen.	_____
17. Sogar wenn jemand eine Sprache spricht die ich nicht sprechen kann, kann ich oft teilweise verstehen was gemeint wird.	_____
18. Gewöhnlich macht es mir Spass, Gespräche mit anderen Menschen zu haben.	_____
19. Ich finde es schwierig Fremdsprachen zu verstehen.	_____
20. Sogar wenn jemand meine Sprache nicht kennt, kann ich trotzdem meine Aussage vermitteln.	_____

3. Über die verschiedenen Sprachen, die Sie kennen

21. Bitte notieren Sie hier alle Sprachen die Sie kennen. Gerne in Reihenfolge von Dominanz, also die meist Dominante Sprache (Ihre Muttersprache) zuerst. Auch Dialekten gehören zu Sprachen in diesem Fragebogen.

1.	2.	3.	4.	5.
----	----	----	----	----

22. Bitte notieren Sie hier alle Sprachen die Sie kennen. Gerne in Reihenfolge der Erwerbung (also, die Muttersprache erst).

1.	2.	3.	4.	5.
----	----	----	----	----

23. Bitte notieren Sie, wie viel Zeit Sie aktuell (in Prozenten) in Kontakt kommen mit die verschiedenen Sprachen. Es soll insgesamt 100 Prozent werden.

Sprache					
Prozentual%%%%%

24. Wenn Sie mit jemanden sprechen die alle Sprachen genauso gut sprechen können wie Sie, wie viel Zeit würden Sie denn welche Sprache nutzen? Insgesamt sollen die Prozenten 100 machen.

Sprache					
Prozentual%%%%%

25. Mit welchen Kulturen identifizieren Sie sich? Bitte bewerten, von 0 bis 10 (0 = ich identifiziere mich gar nicht damit, 10 = ich identifiziere mich völlig damit). Beispiele von Kulturen sind: Niederländisch, Deutsch, Amerikanisch, Chinesisch, marokkanisch (arabisch).

Kultur					
Identifikation					

26. Bitte bewerten Sie wie oft Sie Gespräche gehabt haben in folgenden sprachen, entweder in einer Kombination von folgenden Fragen, *bevor das Experiment* (während das Experiment haben Sie eine Kombination von Niederländisch und Deutsch verwendet) (0 = niemals, 10 = sehr häufig)

Niederländisch	Deutsch	Englisch	Niederländisch/Deuts	Eine andere Kombination von zwei Sprachen
			tsch	

27. Bitte bewerten Sie, wie ähnlich Sie folgenden Sprachen finden an Niederländisch, und wie ähnlich an Deutsch (0=völlig unterschiedlich, 10=sehr ähnlich). Bitte füllen Sie die Tabelle selber weiter aus.

Sprachen	Deutsch	Niederlandisc h	Englisch
Wie ähnlich an Niederländisch		10					
Wie ähnlich an Deutsch	10						

4. Fähigkeit Niederländisch

28. Im welchem Alter...

...haben Sie angefangen Niederländisch zu lernen?	...haben Sie Ihre aktuellen Fähigkeit, Niederländisch zu sprechen, erreicht?	...haben Sie Ihre aktuellen Fähigkeit, Niederländisch zu verstehen, erreicht?

29. Wie haben Sie Niederländisch gelernt? Sie dürfen mehr als eine Antwort wählen.

- Ich habe nie versucht, Niederländisch zu lernen
- Unterricht (Schule/Universität)
- Kontakt / Interaktion mit Leuten
- Mit niederländische Filme, Radio und Fernsehen
- Durch Lesen der niederländische Texte
- Anders, nämlich

.....

 30. Bitte bewerten Sie wie gut Sie Niederländisch sprechen und wie gut Sie es verstehen können. (0 = nicht, 5 = fair, 10 = perfekt).

Niederländisch sprechen	Niederländisch verstehen

5. Kontakt mit die niederländische Sprache und Kultur

31. Wie lange haben Sie in den Niederlanden gelebt?
JahreMonate

32. In welche Sprache war Ihrer Ausbildung in den Niederlanden?

*Wenn Sie an keinen Ausbildung in den Niederlanden teilgenommen haben, brauchen Sie diese Frage nicht zu beantworten.

33. Bitte notieren Sie in chronologischer Reihenfolge, wo Sie gewohnt haben und wie lange Sie dort gewohnt haben. Fangen Sie an beim Geburt und enden Sie mit ihre aktuelle Wohnort. Wenn Sie irgendwo weniger als ein Jahr gewohnt haben, notieren Sie bitte wie viele Monate Sie dort waren.

Erste Wohnort: Dauer: Jahre / Monate
 Zweite Wohnort: Dauer: Jahre / Monate
 Dritte Wohnort: Dauer: Jahre / Monate
 Vierte Wohnort: Dauer: Jahre / Monate

34. Hatten Sie, bevor Sie in den Niederlanden kamen, schon mal drei oder mehr Monate in ein Land mit der Niederländische Sprache gewohnt oder gereist?

- Nein
- Ja,, für einen Zeitraum von.....

35. Wie oft kamen Sie zur Besuch in den Niederlanden bevor Sie umgezogen sind?

- Nie
- Weniger als 1 Mal pro Jahr
- 1 bis 5 Mal pro Jahr
- 5 bis 10 Mal pro Jahr
- 10 oder mehr mal pro Jahr

36. Sprechen Ihre Familienmitglieder entweder gute Freunde Niederländisch als Muttersprache? (Spezifizieren Sie bitte die Beziehung (Tante, Großeltern, Freund / Freundin, usw.)

- Ja,
- Nein

37. Bitte bewerten Sie von 0-10 wie oft Sie aktuell mit Niederländisch in Kontakt kommen, also Niederländisch lesen und anhören (0 = nie, 10 = sehr häufig).

	Abbildung
Zu hause	
Arbeit/Schule	
Medien (Fernsehen / Radio /	

Printmedien)	
Interaktive Medien (z.B. Internet-facebook, Skype)	

6. Sprachwahl in der Kommunikation

38. Bitte bewerten Sie von 0-10 wie häufig Sie aktuell kommunizieren in untenstehenden Sprachen oder in Sprachkombinationen, in folgenden Umgebungen. (0 = nie, 10 = sehr häufig)

	Niederländisch	Deutsch	Englisch	Kombination Deutsch / Niederländisch	Andere Sprachliche Kombination
Zu hause					
Studien					
Freunde					
Arbeit					
Auf der Straße, in Geschäften, Cafés, usw.					
Allgemein					

7. Haltung zu den Niederlanden und Niederländisch

Bitte Bewerten Sie folgenden Aussagen (0 = gar nicht mit einverstanden, 5 = Neutral, 10 = völlig mit einverstanden).

Erklärung

Abbildung

39. Ich finde Niederländisch eine einfache Sprache zu erlernen.

40. Ich fühle mich zu Hause in den Niederlanden.

41. Ich spreche gerne Niederländisch.

42. Ich finde Niederländisch eine schöne Sprache.

43. Ich bin mit meiner niederländische Sprachkenntnisse zufrieden.

44. Niederländer sind sehr ähnlich an Deutschen.

45. Ich glaube, dass Deutschen, die kein Niederländisch gelernt haben, Niederländisch jedoch verstehen können.

46. Niederländisch ist einfach nach Deutsch zu übersetzen. _____

47. Niederländisch und Deutsch sind ziemlich ähnliche Sprachen. _____

48. Für die meisten deutschen Worten, gibt es eine gute Übersetzung auf Niederländisch. _____

Über Ihnen

49. Datum (heute):

50. Alter:

51. Mann/Frau:

52: Gibt es not Informationen bezüglich Ihrer Hintergrund, dass wichtig für uns ist zu wissen?

Herzlichen Dank für Ihre Zeit und Teilnahme!

Bijlage 2: C-test

C-test Niederländisch

Bei manchen der Wörter im Text fehlt der letzte Teil. Probiere die fehlenden Buchstaben einzutragen. Du brauchst keine Angst zu haben, Fehler zu machen – Rechtschreibfehler werden nicht angerechnet. Auch sonst brauchst du keine Angst zu haben, etwas falsch zu machen. Bei diesem Test geht es NICHT um bestehen! Er dient nur zur Einschätzung für uns. Es bringt uns also nichts, wenn du den Test perfekt machen willst, und z.B. ein Wörterbuch zu Rate ziehst. Probiere ein passendes Wort zu finden. Wenn du es nicht weisst, kannst du das Wort auslassen. Beachte, dass die Länge der Lücke nichts mit der Länge des Wortes zu tun hat. Viel Erfolg!

Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein.

Als men_____ spontaan hun grote zor_____ kunnen mel_____, scoren zaken als nor_____ en waa_____, werkgelegenheid en veili_____ op str_____ veel ho_____.

Dat bli_____ uit h_____ jaarlijkse onde_____ naar d_____ risicobeleving v_____ terrorisme onder burgers, dat donderdag i_____ gepubliceerd.

V_____ de achth_____ respondenten noemt 1 procent terro_____ en aans_____. In 2005 was dat nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdaadcijfers kent is veel toeristen bekend. Onbek_____ is h_____ risico d_____ zij lopen beroofd t_____ worden do_____ een harige schurk: d_____ baviaan.

De ap_____ zijn i_____ staat autopotieren te ope_____ en do_____ ramen t_____ springen o_____ zoek na_____ broodjes e_____ snacks.

D_____ stad voert een verw_____ strijd met de ste_____ agressiever word_____ apen. Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij een aanrijding veroorzaakte. Dat he_____ de pol_____ vrijdag bek_____ gemaakt.

De chau_____ kreeg een vuistslag te_____ zijn ho_____ van e_____ passagier, ter_____ hij d_____ bus bestuurde.

De buscha_____ raakte bui_____ bewustzijn e_____ reed o_____ de Lucasbrug i_____ Utrecht m_____ zijn b_____ tegen e_____ metalen afze_____.

De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand uitgebroken.

Het i_____ een opslagbedrijf waar partic_____ kleine loo_____ kunnen hu_____ om spu_____ in o_____ te sl_____. De bran_____ roept omwon_____ op ra_____ en

deu_____ gesloten t_____ houden vanwege de eno_____ rookontwikkeling, al_____ een woordv_____.

Het vu_____ in h_____ gebouw a_____ de tt. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

Totaal te behalen score: 144 (36 per tekst)

- **Volledig Fout**: 0 punten
- **Grammaticale fouten, die/der/das, tijdsvorm, meervoud/enkelvoud of een niet ideaal woord waarbij het duidelijk is dat de proefpersoon het juiste bedoeld** : 1 punt
- **Fout gespeld / niet hoorbaar in uitspraak**: 1,5 punten
- **Volledig Goed**: 2 punten

	Volledig Fout 0 punten	Redelijk 1 punt	Fout gespeld 1,5 punten	Volledig Goed 2 punten
Tekst 1				
Tekst 2				
Tekst 3				
Tekst 4				

/144 (%)

punten

C-test Nederlands

Bron:www.nu.nl 26-11-2009

<http://www.nu.nl/binnenland/2131264/weinig-vrees-in-nederland-aanslag.html>

1 - (3)

Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein.

Als mensen spontaan hun grote **zorgen** kunnen **melden**, scoren zaken als **normen** en **waarden**, werkgelegenheid en **veiligheid** op **straat** veel **hoger**.

Dat **blijkt** uit **het** jaarlijkse **onderzoek** naar de risicobeleving **van** terrorisme onder burgers, dat donderdag **is** gepubliceerd.

Van de achthonderd respondenten noemt 1 procent **terrorisme** en **aanslagen**. In 2005 was dat nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

<http://www.nu.nl/opmerkelijk/2130554/autoriteiten-kaapstad-in-maag-met-stelende-bavianen.html>

2 - (6)

Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdaadcijfers kent is veel toeristen bekend. Onbekender is het risico dat zij lopen beroofd te worden door een harige schurk: de baviaan.

De apen zijn in staat autoportieren te openen en door ramen te springen op zoek naar broodjes en snacks.

De stad voert een verwoede strijd met de steeds agressiever wordende apen.

Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

<http://www.nu.nl/algemeen/2065651/mishandelde-buschauffeur-rijdt-tegen-brug.html>

3 - (2)

Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij een aanrijding veroorzaakte. Dat heeft de politie vrijdag bekend gemaakt. De chauffeur kreeg een vuistslag tegen zijn hoofd van een passagier, terwijl hij de bus bestuurde.

De buschauffeur raakte buiten bewustzijn en reed op de Lucasbrug in Utrecht met zijn bus tegen een metalen afzetting.

De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

<http://www.nu.nl/binnenland/2131323/brand-in-opslagbedrijf-amsterdam-noord.html>

4 - (4)

Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand uitgebroken.

Het is een opslagbedrijf waar particulieren kleine loodsen kunnen huren om spullen in op te slaan. De brandweer roept omwonenden op ramen en deuren gesloten te houden vanwege de enorme rookontwikkeling, aldus een woordvoerder/voerder.

Het vuur in het gebouw aan de tt. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

<http://www.nu.nl/algemeen/2131277/de-zon-dood.html>

Bijlage 3: Instructies

INSTRUCTIE HANDLANGER

In dit experiment ben jij de handlanger. Dit houdt in dat jij als enige op de hoogte bent van wat wij aan het doen zijn. De proefpersonen weten niet beter dan dat jij ook een proefpersoon bent en dezelfde instructie krijgt als zij. Het is dan ook de bedoeling je als een 'gewone' proefpersoon te gedragen en vooral niet te laten merken dat je in het 'complot' zit.

Het volgende gaat er gebeuren:

Samen met de proefpersoon krijg je de opdracht 16 puzzeltjes op te lossen. Een puzzel bestaat uit 9 kaarten; 6 kaarten met een foto van een voorwerp en 3 kleurenkaarten (zwart, rood en blauw). Er is één verschil tussen de kaartenset die jij krijgt en die de proefpersoon krijgt. Van de 6 kaarten met een foto, zijn er in jouw set 3 met een foto en daarbij de naam geschreven van het voorwerp op de foto. Voor een voorbeeld zie figuur 1.

In totaal zijn er 4 kaartensets. Je zult per proefpersoon elke kaartenset 4x langs zien komen, alleen de volgorde en de namen van de voorwerpen zullen variëren.

Het experiment verloopt als volgt:

De proefpersoon en jij zitten met de rug naar elkaar toe en voor jullie ligt een raster waarin de kaarten geplaatst moeten worden of een afbeelding met de juiste volgorde waarin de kaarten moeten liggen. Bij elk puzzeltje is één van jullie de leider; degene die aanwijzingen geeft over hoe de kaarten moeten liggen, en de ander de volger; degene die de instructies opvolgt. Per puzzel hebben jullie om de beurt de rol van leider of volger. Dus van de 16 puzzels ben jij 8x de leider/8x de volger. Jij begint als leider.

De bedoeling is dat jij en je gesprekspartner er samen voor gaan zorgen dat jullie de kaarten zo snel mogelijk in dezelfde opstelling in het raster krijgen. Wanneer jij de leider bent, krijg jij de afbeelding met de juiste volgorde van de kaarten door de experimentleider voor je gelegd. Aan jou vervolgens de taak het 'spel' te beginnen, de tijd gaat lopen en jij start met uitleggen aan de proefpersoon hoe hij/zij de kaarten moet plaatsen om hetzelfde plaatje van 9 kaarten voor zich te krijgen als dat jij hebt.

Wanneer de proefpersoon denkt dat hem/haar dat gelukt is, geeft hij/zij aan dat hij/zij klaar is door op de bel te drukken en stopt de tijd. De experimentleider checkt of dit gelukt is, geeft de proefpersoon vervolgens een afbeelding met een nieuwe volgorde van de kaarten en legt jou het raster en stapeltje kaarten voor. De rollen zijn nu omgekeerd. De proefpersoon neemt de rol aan van leider en jij volgt de instructies. Wanneer je denkt dat jij dezelfde volgorde van de kaarten voor je hebt liggen als de proefpersoon, druk je op de bel en stopt de tijd.

Op deze wijze zijn er 8 rondes; in totaal 16 puzzeltjes om op te lossen.

NB. Dit experiment vormt onderdeel van onderzoek naar Nederlands-Duitse *luistertaal*. Dit houdt in dat zowel jij als de proefpersoon in jullie moedertaal met elkaar communiceren. Het experiment zal worden opgenomen, naderhand verwerkt worden voor analyse en vervolgens worden vernietigd.

De belangrijkste informatie voor jou als handlanger:

1. Alleen in JOUW kaartensets zitten er steeds 3 foto's bij van voorwerpen met daarbij de naam geschreven.
2. Wanneer JIJ leider bent, dien je deze voorwerpen in het gesprek ALLEEN bij deze naam te noemen.
NB. Wanneer de proefpersoon om opheldering vraagt, werk je hierin gewoon mee. Maar wanneer jij de benoeming van een voorwerp initieert, geef je het voorwerp de naam die erbij staat op de kaart.
3. Wanneer de PROEFPERSONOON leider is, maakt het niet uit hoe jij de voorwerpen benoemt. Belangrijk is dat hij/zij niet doorheeft dat er bij jou namen staan bij sommige foto's.
4. Gedurende het volledige experiment communiceer jij in je moedertaal; Nederlands. De proefpersoon wordt geïnstrueerd ook in zijn/haar moedertaal met jou te communiceren; Duits.

Na het oplossen van de 16 puzzeltjes moet de proefpersoon nog een vragenlijst invullen en een testje maken. Hiervoor verlaat hij/zij de ruimte. Jij bent klaar en wacht met de experimentleider(s) op de volgende proefpersoon. Daarna volgt dezelfde gang van zaken.

Heb je nog vragen? Stel ze gerust aan de experimentleider(s), het is belangrijk dat je begrijpt wat er van je verwacht wordt.

Alvast bedankt voor je medewerking

&

Veel succes!

<p>VOETBAL</p> 		
	<p>PAN</p> <p>wiseGEEK</p>	
	<p>OMAFIETS</p> 	

Figuur 1: voorbeeld van een kaartenset.

Instruktion

Zusammen mit deinem Partner wirst du so schnell wie möglich einigen Aufgaben lösen mittels das plazieren von 9 Bilder in einem Gitter.

Du und deine Partner sitzen mit dem Rücken zueinander. Auf dieser Weise könnt Ihr nur verbal kommunizieren. Jeder spricht in seine Muttersprache, also du sprichst Deutsch und deine Partner spricht Niederländisch. Bei jedem Aufgabe hat einer der Führerrolle. Dieser Person sagt wie die Bilder platziert werden sollen. Der andere Person folgt die Anweisungen des Führers. Nach jeder Aufgabe werden die Rollen gewechselt. Dieses Experiment wird für Analysezwecke auf Video aufgenommen.

Aufgabe

1. Dein Partner hat ein Bild mit der Lösung. Dein Partner ist der Führer und er gibt Anweisungen wie die 9 Bildern im Gitter platziert werden sollen. Wenn du glaubst du hast die Aufgabe gelöst, drückst du auf der Klingel. Bitte lass die Lösung noch einen Moment liegen damit diese überprüft werden kann.
2. Die Rollen werden gewechselt. Jetzt bist du der Führer und hast du ein Bild der Lösung. Du gibst Anweisungen an deinem Partner wie er die Bilder im Gitter platzieren soll damit die 9 Bildern auf seinen Gitter genau so platziert sind wie auf deinem Bild. Wenn dein Partner glaubt er hat die Aufgabe gelöst, drückt er auf der Klingel.

Es gibt 8 Runden, also insgesamt 16 Aufgaben.

Am Ende füllst du einen Fragebogen aus und machst du einen Sprachtest.

Vielen Dank für deine Teilnahme an unserer Forschung!

Bijlage 4: Afbeeldingen

Targetafbeeldingen

Bureau/tafel

Steen/rots

Vogel/ merel

Salade/groente

Poes/kat

Tor/kever

Wekker/klok

Rad/wiel

Kabel/touw

Hek/poort

Bloem/anjer

Kind/peuter

Controle afbeeldingen

Bijlage 5: Overzichtsdocument volgordes

Methode: volgorde puzzels en oplossingen

Kaartenset 1 wordt 4 maal gedaan. 2 maal met de handlanger als leider, 2 maal met de proefpersoon als leider. Schematisch is dit voor kaartenset 1 als volgt weer te geven:

- 1.1 → eerste ronde, handlanger is leider
- 1.2 → tweede ronde, proefpersoon is leider
- 1.3 → derde ronde, handlanger is leider
- 1.4 → vierde ronde, proefpersoon is leider

Foto's van opgeloste puzzels

Een kaartenset wordt vier keer achter elkaar als puzzel opgelost door eenzelfde proefpersoon. Dit betekent dus dat er vier verschillende oplossingen per kaartenset zijn ($4 \times 4 = 16$ foto's) die als leidraad voor de 'leidende' persoon worden gebruikt.

Vervolgens kunnen kaartensets in twee varianten worden ingedeeld, een cognaat-variant en een niet-cognaat variant. Dit is voor kaartenset 1 (bijvoorbeeld) als volgt weer te geven:

- 1C (kaartenset 1, cognaat versie)
- 1 NC (kaartenset 1, niet-cognaat versie)

Twee mogelijke rondes zijn er dan voor kaartenset 1:

Manipulatie	Wel cognaat	Niet-cognaat
Handlanger	1.1C	1.1NC
Proefpersoon	1.2 C	1.2NC
Handlanger	1.3C	1.3NC
Proefpersoon	1.4C	1.4NC

Van elke kaartenset (1, 2, 3, 4) zijn er dus twee versies (C, NC).

Iedere proefpersoon krijgt van een kaartenset één versie (C of NC).

Iedere proefpersoon krijgt twee kaartensets in versie C en twee kaartensets in versie NC.

Bijvoorbeeld proefpersoon 1 (pp1): 1C, 2NC, 3C, 4NC.

De kaartensets moeten goed over de proefpersonen verdeeld worden, zodat iedere proefpersoon twee C-versies heeft en 2 NC-versies, en de kaartensets (1, 2, 3, 4) gelijk over de proefpersonen (8) verdeeld zijn. Aangezien er in totaal acht kaartensets zijn ($4 \text{ sets} \times 2 \text{ versies}$) en 8 proefpersonen, wordt per kaartenset (1, 2, 3, 4) de N versie 4 keer gebruikt en de NC versie ook 4 keer. Combinaties zijn bijvoorbeeld voor pp1 → 1C-2C-3NC-NC.

Tabel: *verdeling kaartenset-varianties over proefpersonen*
 8 proefpersonen/4kaartensets(*2=8 varianties)

kaartensetversie/ proefpersoon	1C	1NC	2C	2NC	3C	3NC	4C	4NC
pp1	X		X			X		X
pp2	X		X			X		X
pp3	X			X	X			X
pp4	X			X		X	X	
pp5		X	X		X			X
pp6		X	X			X	X	
pp7		X		X	X		X	
pp8		X		X	X		X	

Iedere proefpersoon voert vier varianten van één puzzel uit. Dat ziet er als volgt uit:

pp1

- 1.1C – 1.2C – 1.3C – 1.4C
- 2.1C – 2.2C – 2.3C – 2.4C
- 3.1NC – 3.2NC – 3.3NC – 3.4NC
- 4.1NC – 4.2NC – 4.3NC – 4.4NC

Dikgedrukt: handlanger is leider

Oplossingen:

Per ronde zijn er 4 verschillende volgordes van afbeeldingen als oplossing mogelijk, onafhankelijk van cognaat versie of niet-cognaat versie. Immers: in de cognaat versie **verandert enkel de benoeming van de afbeeldingen voor de handlanger**. Oftwel, 1.1C en 1.1NC zijn qua volgorde van afbeeldingen hetzelfde, ze verschillen enkel in de **naam van de targetwoorden op de oplossing van de handlanger**.

Hieronder een tabel van verschillende kaartensets en C-versies:

1.1 cognaat oplossing	1.1 niet-cognaat oplossing	Handlanger leider: woorden bij target plaatjes
1.2 cognaat oplossing	1.2 niet-cognaat oplossing	Proefpersoon leider: geen woorden
1.3 cognaat oplossing	1.3 niet cognaat oplossing	Handlanger leider: woorden bij target plaatjes
1.4 cognaat oplossing	1.4 niet cognaat oplossing	Proefpersoon leider: geen woorden
2.1 cognaat oplossing	2.1 niet cognaat oplossing	Handlanger leider: woorden bij target plaatjes
2.2 cognaat oplossing	2.2 niet cognaat oplossing	Proefpersoon leider: geen woorden
2.3 cognaat oplossing	2.3 niet cognaat oplossing	Handlanger leider: woorden bij target plaatjes
2.4 cognaat oplossing	2.4 niet cognaat oplossing	Proefpersoon leider: geen woorden
3.1 cognaat oplossing	3.1 niet cognaat oplossing	Handlanger leider: woorden bij target plaatjes
3.2 cognaat oplossing	3.2 niet cognaat oplossing	Proefpersoon leider: geen woorden
3.3 cognaat oplossing	3.3 niet cognaat oplossing	Handlanger leider: woorden bij target plaatjes
3.4 cognaat oplossing	3.4 niet cognaat oplossing	Proefpersoon leider: geen woorden
4.1 cognaat oplossing	4.1 niet cognaat oplossing	Handlanger leider: woorden bij target plaatjes
4.2 cognaat oplossing	4.2 niet cognaat oplossing	Proefpersoon leider: geen woorden
4.3 cognaat oplossing	4.3 niet cognaat oplossing	Handlanger leider: woorden bij target plaatjes
4.4 cognaat oplossing	4.4 niet cognaat oplossing	Proefpersoon leider: geen woorden

Dan volgt:

- 1.1C en 1.1NC: volgorde afbeeldingen hetzelfde, namen van targetwoorden verschillend → twee versies van de oplossing
- 1.2 C en 1.2NC: volgorde afbeeldingen hetzelfde, geen namen → één versie van de oplossing
- 1.3C en 1.3NC: volgorde van afbeeldingen hetzelfde, namen van targetwoorden verschillend → twee versies van de oplossing
- 1.4C en 1.4NC: volgorde van afbeeldingen hetzelfde, namen van targetwoorden verschillend → twee versies van de oplossing

Oftewel:

Ronde	Wie is leider?	Wat	Aantal oplossingen
1.1C	Handlanger	Oplossing 1.1 met cognaten als targetwoorden	1, beschreven
1.1NC	Handlanger	Oplossing 1.1 met niet-cognaten als targetwoorden	1, beschreven
1.2C en 1.2NC	Proefpersoon	Oplossing 1.2C en 1.2NC zijn een zelfde, alleen afbeeldingen	1, zonder woorden
1.3C	Handlanger	Oplossing 1.3 met cognaten als targetwoorden	1, beschreven
1.3NC	Handlanger	Oplossing 1.3 met niet-cognaten als targetwoorden	1, beschreven
1.4C en 1.4NC	Proefpersoon	Oplossing 1.4C en 1.4NC zijn een zelfde, alleen afbeeldingen	1, zonder woorden
2.1C	Handlanger	Oplossing 2.1 met cognaten als targetwoorden	1, beschreven
2.1NC	Handlanger	Oplossing 2.1 met niet-cognaten als targetwoorden	1, beschreven
2.2C en 2.2NC	Proefpersoon	Oplossing 2.2C en 2.2NC zijn een zelfde, alleen afbeeldingen	1, zonder woorden
2.3C	Handlanger	Oplossing 2.3 met cognaten als targetwoorden	1, beschreven
2.3NC	Handlanger	Oplossing 2.3 met niet-cognaten als targetwoorden	1, beschreven
2.4C en 2.4NC	Proefpersoon	Oplossing 2.4C en 2.4NC zijn een zelfde, alleen afbeeldingen	1, zonder woorden
3.1C	Handlanger	Oplossing 3.1 met cognaten als targetwoorden	1, beschreven
3.1NC	Handlanger	Oplossing 3.1 met niet-cognaten als targetwoorden	1, beschreven
3.2C en 3.2NC	Proefpersoon	Oplossing 3.2C en 3.2NC zijn een zelfde, alleen afbeeldingen	1, zonder woorden
3.3C	Handlanger	Oplossing 3.3 met cognaten als targetwoorden	1, beschreven
3.3NC	Handlanger	Oplossing 3.3 met niet-cognaten als targetwoorden	1, beschreven
3.4C en 3.4NC	Proefpersoon	Oplossing 3.4C en 3.4NC zijn een zelfde, alleen afbeeldingen	1, zonder woorden
4.1C	Handlanger	Oplossing 4.1 met cognaten als targetwoorden	1, beschreven
4.1NC	Handlanger	Oplossing 4.1 met niet-cognaten als targetwoorden	1, beschreven
4.2C en 4.2NC	Proefpersoon	Oplossing 4.2C en 4.2NC zijn een zelfde, alleen afbeeldingen	1, zonder woorden
4.3C	Handlanger	Oplossing 4.3 met cognaten als targetwoorden	1, beschreven
4.3NC	Handlanger	Oplossing 4.3 met niet-cognaten als targetwoorden	1, beschreven
4.4C en 4.4NC	Proefpersoon	Oplossing 4.4C en 4.4NC zijn een zelfde, alleen afbeeldingen	1, zonder woorden

- 6 volgordes per kaartenset, waarvan 2 cognaat, 2 niet-cognaat, 2 zonder woorden
- 6 oplossingen * 4 kaartensets = 32 versies van oplossingen

Nog een keer anders weergegeven:

1.1C – 1.2C – **1.3C** – 2.4C
1.1NC – 1.2NC – **1.3NC** – 1.4NC

2.1C – 2.2C – **2.3C** – 2.4C
2.1NC – 2.2NC – **2.3NC** – 2.4NC

3.1C – 3.2C – **3.3C** – 3.4C
3.1NC – 3.2NC – **3.3NC** – 3.4NC

4.1C – 4.2C – **4.3C** – 4.4C
4.1NC – 4.2NC – **4.3NC** – 4.4NC

Dikgedrukt = met woorden,
voor handlanger

Overige bijlagen:

Transcripten analyse MCD's

Transcripten digitaal (usb)

Overzichtsafbeeldingen kaartensets (usb)

SPSS-data (usb)

Excel-databestand vragenlijst (usb)

Video-opnamen (Google Drive)

Geluidsopnamen (Google Drive)